

Moralna kvalifikacija predbračnih spolnih odnosa

Gilja, Kristina

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Catholic Faculty of Theology / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:120:915841>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-27**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Catholic Faculty of Theology](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU

**MORALNA KVALIFIKACIJA PREDBRAČNIH SPOLNIH
ODNOSA**

Diplomski rad

Mentor:

izv. prof. dr. sc. Suzana Vuletić

Student:

Kristina Gilja

Đakovo, 2019.

Sažetak

U današnjem sekulariziranom svijetu svim se silama nastoji odbaciti Boga i osporiti kompetenciju Crkve za određena pitanja, poglavito ona ljubavi i spolnosti.

Seksualnost je predstavljena kao antropološka činjenica bez religiozne dimenzije, povjerena čovjeku na slobodno raspolaganje, a svaki se stav Crkve po tom pitanju nameće kao protivan i povezan s grijehom.

Mladi su, bez uporišnih i orijentacijskih točaka za ispravno nasljedovanje, podložni takvom određenju moralno-vjerske involucije koja vodi ćudorednoj praznini i krizi tradicionalnog morala. Sljedbenici suvremenog društva, posebice mladi deklarirani vjernici, u okviru ostvarenja vlastitog identiteta često pristupaju području spolnosti na način kako pristupaju i drugim područjima života, bez tabua i represivne interpretacije; svodeći je pritom, na čistu tjelesnost.

Banalizirani stav prema spolnosti u permisivnom ozračju suvremene kulture analitički potkrjepljuju i rezultati prethodno provedenih socio-religijskih projekata koji jasno ukazuju da seksualni moral današnje mladeži uvelike odstupa od službenog učenja Crkve. Primjetan je porast stupanja u predbračne spolne odnose, u čemu iznenađujuće prednjače djevojke; porast prešutnog ili otvorenog odobravanja roditelja ovakvih ponašanja uvjetovan ili vlastitom nesigurnošću ili željom uspostavljanja kvalitetnijih odnosa sa djecom; porast odbacivanja tradicionalnih okvira bračnih zajednica u korist otvorenih veza i brakova na probu te udaljavanje mladih od Crkve zbog različitih tumačenja spolnog morala.

Zbog dekadencije spolnog ne/morala, potrebno je promovirati etiku spolnosti provedbom pravodobnog spolnog odgoja moralno-katehetskim i pastoralnim usmjerenjima.

Ključne riječi: *spolnost, predbračni spolni odnosi, društveni i crkveni odgoj, moralno-katehetska pastoralna usmjerenja*

Summary

In today's secularized world, most tend to reject God and challenge the Church's competence on certain issues, especially those of love and sexuality.

Sexuality is presented as an anthroloquean fact without a religious dimension, entrusted to a man to do with it as he pleases, and every attitude of the Church in that regard is imposed as aversed to and connected with sin.

Youth, without stalemate and narration points for proper inheritance, are subjected to such definitions of moral-religious involution that leads to a wholly void and a crisis of traditional morality.

Contemporary society followers, especially young declared believers, in the pursuit of their own identity often approach the area of sexuality the same way they approach all other areas of life, without taboos and repressive interpretations - thus reducing it to pure corporeality.

Such banalist attitude towards sexuality in the permissive atmosphere of contemporary culture is also analytically underscored by the results of previously implemented socioreligious projects that have clearly shown that the sexual morality of today's youth is greatly distanced from the official teaching of the Church. There is a noticeable increase in pre-emptive sexual relationships, surprisingly predominant with girls, an increase in tacit or open parental approval of such behavior, either due to their own insecurities or the desire to establish better relationships with children, an increase in the dismissal of traditional marriages in favor of open relationships and "trial marriages", the dissociation of youth from the Church due to different interpretations of sexual morality.

Due to the moral decadence of sexuality, it is necessary to promote the ethics of sexuality through the implementation of adequate sexual education by moral-catechetical and pastoral orientations.

Keywords: *Sexuality, Premarital Relationships, Social and Church upbringing, Oral-Catechetical Pastoral Directions*

Sadržaj

Sažetak.....	1
Summary	2
Sadržaj.....	3
UVOD	4
1 SOCIOLOŠKO - DRUŠTVENI MILJE STAVOVA PREMA PREDBRAČNIM ODNOSIMA.....	6
1.1 Suvremeno poimanje mladih o predbračnim odnosima u permisivnom društvu	6
1.2 Banalizirano poimanje vrijednosti seksualnosti	9
2 ANALIZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA O PREDBRAČNIM ODNOSIMA U SKLOPU PROJEKTA “KRŠĆANSKI IDENTITET I KVALITETA BRAČNOG I OBITELJSKOG ŽIVOTA”	15
2.1 Spoznaje prethodnih istraživanja o predbračnim odnosim	15
2.2 Rezultati istraživanja “kršćanski identitet i kvaliteta bračnog i obiteljskog života”	22
2.2.1 Stav mladih o predbračnim spolnim odnosima prema socio-demografskim karakteristikama	22
2.2.2 Stav ispitanika o predbračnim spolnim odnosima prema roditeljskim usmjerenjima ...	24
2.2.3 Stav ispitanika o predbračnim spolnim odnosima prema očitovanju vjerskog identiteta	28
3 MORALNA VRIJEDNOSNA USMJERENJA ETIKE SPOLNOSTI.....	32
3.1 Dokumenti crkvenog učiteljstva.....	32
3.1.1 Humanae vitae	32
3.1.2 Odgojne smjernice o ljudskoj ljubavi.....	33
3.1.3 Persona humana.....	33
3.1.4 Amoris laetitia	35
3.1.5 Teologija tijela.....	36
3.2 Pastoralne smjernice o odgoju za istinsko vrednovanje ljudske seksualnosti	37
3.2.1 Analiza predbračnih tečajeva	38
3.2.2 Čednost - temelj za sretan i ispunjen brak.....	39
ZAKLJUČAK.....	42
BIBLIOGRAFIJA	45

UVOD

Živimo u vremenu u kojem se o seksualnosti i spolnim odnosima priča javno i na sav glas, bez imalo stida i osjećaja za privatnost¹, a ljubav prema partneru, većina ljudi poistovjećuje sa erotizmom i osjećajem privlačnosti, isključivo na razini izvanjskog tjelesnog sviđanja, bez dubinskih emotivnih osjećaja i doživljaja vrijednosti.

Ovakav se stav pretežno odražava kao posljedica rušenja svih tabua koji su duži niz stoljeća prevladavali u društvenom, crkvenom, ali i obiteljskom miljeu.

Mladež je oduvijek bila zainteresirana za misterij svojega tjelesnog i spolnog odrastanja, no u obiteljsko-crkvenim krugovima smatralo se nepriličnim govoriti o toj mladenačkoj znatiželji. Stoga su, u nedostatku vrijednosno ispravne poduke, informacije o spolnosti stjecali od vršnjaka ili iz neprikladne publicistike, koja je veličala seksualnu privlačnost i s njom povezan užitak. Posljedice ovoga su svođenje spolnosti, isključivo na genitalnost; intenziviranje promiskuiteta, popuštanje tradicionalnih normi moralnog ponašanja i jačanje propagirande autonomije i individualnih sloboda na štetu moralnog imuniteta.²

U ovo doba kada je moralna dimenzija spolnosti u potpunosti potisnuta, njena nam se tjelesna dimenzija nameće od malih nogu. Odrastamo okruženi slikama i filmovima nagih žena i muškaraca, otvoreno se razglaba o seksualnim odnosima, što je nekoć bilo nepojmljivo te su se ljudi crvenjeli od nelagode pri samom spomenu seksa u javnosti, raste broj otvorenih zajednica, brakova na probu, gube se rodne i spolne granice, a istospolna je ljubav javno prihvaćena u sve većem broju zemalja. Ponekad djeluje kao da nema sive zone umjerenog konzervatizma, ljudi su ili previše slobodni po pitanju seksualnosti i uživanju tjelesnog ili o njoj jednostavno ne pričaju. Mladi se sve više udaljavaju od Crkve i obitelji te moralni kompas orijentiraju prema onome što je općeprihvaćeno od strane njihovih vršnjaka.

Zbog medijski liberalne promocije seksualnog (ne)moralna, koji je u današnje vrijeme u stanovitoj mjeri individualiziran, oslobođen institucionalnih normi te zaveden subkulturalnom genitalizacijom i gore navedenim, površnim pristupom spolnosti u smislu depersonalizacije ljubavi i iskorijenjenosti bitne usmjerenosti na vrijednost čitave osobe, često se Crkvi oduzima kompetentnost govora i cjelovitog tumačenja spolnoga područja čovjekova života.³

¹ Usp. C. WEST, *Otvoreno o seksualnosti i braku*, Verbum, Split, 2011., str. 11.

² Usp. I. PAŽIN, S. VULETIĆ, *Moralno-teološke i pastoralno-katehetske odrednice na temelju projekta "Kršćanski identitet i kvaliteta bračnog i obiteljskog života"*, u: *Crkva u svijetu* 46 (2018.) 1., str. 31.

³ Usp. S. VULETIĆ, I. PAŽIN, *Dimenzioniranje spolnosti kroz prizmu personalističke norme za formaciju autentičnoga kršćanskog obiteljskog identiteta*, u: P. Aračić, I. Džinić, B. Hlavaček (ur.), *Kršćanski identitet i obitelj*, Biblioteka Diacovensia, Đakovo, 2011., str. 134.

Možda je upravo u tome i problem današnjeg društva u cjelini, a napose, mladih ljudi. Adolescenti, još nedovoljno psihički zreli, odrastaju bez usađenih moralnih vrijednosti, prepušteni medijski definiranim pojmovima seksualnosti i ljubavi, te sve ranije stupaju u spolne odnose, dok se pojmovi čiste veze i predbračne čistoće tretiraju kao tabu teme koje promoviraju „zastarjele“ vizije crkvenih otaca s ciljem potiskivanja ljudskih želja, nagona i seksualnosti.

No je li to uistinu tako?

Katolička je crkva kroz dvije tisuće godina poučavanja o ljubavi kao jednoj od istinskih potreba čovjeka kroz život, naučavala ne samo o ljubavi općenito nego i o etičkoj dimenziji spolnosti, a u tim je tumačenjima posebno prednjačio papa Ivan Pavao II. koji se svim silama trudio da ljudi shvate pozadinu moralnog nauka Katoličke crkve u čijem se redovnom pastoralu, spolni odgoj u očima javnosti uglavnom svodi na malo više od „ne smiješ“; te ukazati na dublje vrijednosti koje su nužne za istinski doživljaj postojane ljubavi, kadre promatrati istinsku ljepotu osobe u cijelosti njene nutrine i vanjštine.

Upravo su nas te razlike u moralima pogledima i stavovima suvremenog društva i Crkve po pitanju stupanja u spolne odnose prije braka, potakla na istraživanje i pisanje rada na ovu temu.

Sam diplomski rad podijeljen je na tri cjeline. Prva cjelina, donosi sociološko-društveni milje stavova prema predbračnim odnosima, bavi se banaliziranim poimanjem vrijednosti seksualnosti i suvremenim poimanjem mladih o predbračnim odnosima u permisivnom društvu. Rad se osvrće i na razloge zbog kojih mladi ulaze u spolne odnose i analizira se utjecaj društva i medijske kulture na njihovo ponašanje.

Druga se cjelina bavi analizom istraživanja provedenim u sklopu projekta, „Kršćanski identitet i kvaliteta bračnog i obiteljskog života“ te se njihovi rezultati uspoređuju s rezultatima istraživanja novijeg datuma.

Treća se cjelina usmjerava na moralno vrijednosna usmjerenja etike spolnosti, potkrijepljenošću smjernica crkvenih dokumenata, relevantnih za temu spolnosti uz pastoralno-moralno-katehetske smjernice odgoja mladih za istinski doživljaj ljubavi i tjelesnog predanja.

SOCIOLOŠKO - DRUŠTVENI MILJE STAVOVA PREMA PREDBRAČNIM ODNOSIMA

Živimo u društvu u kojem se predbračni spolni odnosi smatraju sasvim normalnim i etički prihvatljivim, neovisno o nekim moralnim odrednicama katoličke Crkve.

„Unutar Crkve te konkretnog života vjernika, sve se više uviđaju poteškoće, zbunjujući stavovi i norme koje nailaze s jedne strane na protivljenje, a s druge strane utječu i na ponašanje kršćana u pitanjima seksualne etike, koje često upravo zbog „čvrstih stavova“ i pogleda Crkve na pojedina pitanja spolnog morala, vode do otuđenja vjernika od crkvenog načina razmišljanja“.⁴

Ovakav indiferentan stav se predstavlja kao izazov Crkvi i svima onima koji su angažirani u pastoralnom ili katehetskom djelovanju.⁵ Uz to valja napomenuti da se, medijski gledano, mladima kao i odraslim osobama pred oči kontinuirano stavljaju promišljanja te rezultati seksologije kao znanstvene discipline, koja su, iako dobra i kvalitetna, u kršćanskoj perspektivi shvaćanja spolnosti i seksualnosti, nepotpuna.

1.1 Suvremeno poimanje mladih o predbračnim odnosima u permisivnom društvu

Dok se tema spolnosti s obzirom na društveni identitet predstavlja poprilično značajnom, za kršćanski je pak nedovoljno analizirana, protumačena, a neki bi ju čak nazvali i poraznom⁶, ako je vrednujemo kao jedno od odlučujućih obilježja takvog identiteta. Naime, kršćanski moral, kao i njegova temeljna načela, sve više stječu karakter privatnosti jer se, kada je riječ o seksualnosti te spolnosti općenito, teži se privatizaciji afektivnih veza, bračnih zajednica i obitelji, uz istovremeno poštovanje razvoja vlastitih stavova.

Posljedica ovoga je sve zamjetniji raskorak između konkretnoga spolnog morala i vjerske nedosljednosti.⁷

⁴ S. VULETIĆ, I. PAŽIN, Dimenzioniranje spolnosti kroz prizmu personalističke norme za formaciju autentičnoga kršćanskog obiteljskog identiteta..., str. 134.

⁵ Usp. I. PAŽIN, S. VULETIĆ, Moralno-teološke i pastoralno-katehetske odrednice na temelju projekta "Kršćanski identitet i kvaliteta bračnog i obiteljskog života"..., str. 32.

⁶ Usp. S. VULETIĆ, I. PAŽIN, Dimenzioniranje spolnosti kroz prizmu personalističke norme za formaciju autentičnoga kršćanskog obiteljskog identiteta..., str. 135.

⁷ Usp. I. PAŽIN, S. VULETIĆ, Moralno-teološke i pastoralno-katehetske odrednice na temelju projekta "Kršćanski identitet i kvaliteta bračnog i obiteljskog života"..., str. 34.

Mladi koji su naviknuti pristupati ljubavi i spolnosti na isti način na koji pristupaju svim drugim aspektima života, u velikoj većini, moralne smjernice Crkve smatraju tradicionalnima, krutima i zastarjelima. Sve se više udaljuju od Crkve i njenih tumačenja.

Ljubav, time, gubi svoju istinsku vrijednost te se sve češće svodi na čistu tjelesnost i zadovoljavanje vlastitih potreba i želja proizašlih iz potreba probijanja tradicionalnih okvira i želje za slobodom.

Na temelju toga, pitamo se: jesu li tome krivi sami mladi, koji rade po svojoj savjesti⁸ ili je pak tome krivo društvo koje ih je tome poučilo, jer ipak, „važnije je voditi ljubav nego rat“? Proistječe da je problem današnjeg društva, u suštini, kriva interpretacija ljubavi kao takve. Ne gledamo ju više kao Božji dar čovjeku, neizmjernu dragocjenost koja se umnaža dijeljenjem između voljenih osoba; nego kao potvrdu vlastite vrijednosti i prihvaćanja ili, još žalosnije, tjelesno sjedinjenje sa svakim tko nam se imalo sviđi.

Jedan od glavnih uzroka ranog ulaska mladih u spolne odnose je upravo činjenica da potvrdu svoje vrijednosti traže u odnosima s drugima. Želeći se što ranije izgraditi kao odrasle osobe zanemaruju činjenicu da bi prvo trebali naučiti poštovati i voljeti same sebe te da je Bog uvijek uz njih i da ih neizmjerno voli. Problem je i nedostatak pravih moralnih uzora, iskrivljenog poimanja seksualnosti i još uvijek konzervativno-tradicionalnog pristupa Crkve ovim temama.

Mladi su pritom, izgubljeni; vođeni šarenilom medijskih prikaza ljubavi i spolnosti. Potaknuti prvenstveno željom za novim iskustvima, ali i pritiskom društva koje čisto hodanje kao i nevinost u određenim godinama smatra nepoželjnim, možemo reći i sramotnim, žurno nastoje ispraviti te svoje „mane“ i ući u svijet odraslih. Razlozi ranih ulazaka mladih u spolne odnose su daleko više od navedenih, višestruki i isprepleteni u smislu da ne možemo reći što točno ponuka mladiće, a što djevojke na takav čin, ali se kao glavni razlozi osim gore navedenih - želje za stjecanjem iskustava i ulaska u svijet „odraslih“, svakako ističu prividna zaljubljenost (ipak više kod djevojaka nego kod mladića), status u društvu (smatraju da će biti bolje prihvaćeni, „popularniji“ među svojim vršnjacima) s čime je usko povezan i strah od odbijanja od strane društva (jer „sramotno“ je ne izgubiti nevinost u srednjoj školi), ali i strah da će izgubiti momka/djevojku ukoliko izreknu nespremnost na spolne odnose.

Međutim, je li to onda uistinu ljubav? Ne bi li osoba koja te bezuvjetno voli trebala prihvaćati tvoj stav i odluku o ne stupanju u spolne odnose?

⁸ Izjava njemačkih biskupa. Usp. G. KUBY, *Nova ideologija seksualnosti*, Verbum, Split, 2010., str. 95.

Da bi se nadvladao stavak stav, potrebno je pružiti nove, pozitivne uzore kao antitezu svugdje prisutnoj seksualnoj i amoralnoj dekadenciji. Trebalo bi ih potaknuti na razmišljanje i pružiti im uvid u ljepotu i slobodu čistog hodanja.

Hodanje bez spolnih odnosa omogućuje potpunu slobodu od hormonskih nagona i karnalnih želja. Omogućuje da se izgradiš u potpunu osobu neovisnu o potrebama tijela, te da doista upознаš osobu koju si izabrao za životnog suputnika.⁹

Spolni bi odgoj pritom trebalo provoditi od djetinjstva i trenutka kada se djeca počnu pitati odakle dolaze djeca¹⁰, zašto se dječaci razlikuju od djevojčica te zašto mama i tata spavaju skupa, a oni odvojeno???

Međutim, roditelji, u poglavito tradicionalnim katoličkim obiteljima, obično izbjegavaju razgovore o ovoj temi ili zbog vlastitog straha i osjećaja nedostatnosti ili zbog uvjerenja da se o tim stvarima jednostavno ne priča. Posljedica takvog razmišljanja, upravo je nedostatak pravovremenih informacija koje bi mlade mogle osvijestiti na posljedice njihovih izbora. Roditelji moraju shvatiti da ne moraju biti biolozi i ponuditi točne i detaljne opise, kao i da se tako važne stvari ne ostavljaju za kasnije i da spolni odgoj ne bi trebali prepuštati samo institucijama!

Nedavno sam imala priliku i sama popričati sa srednjoškolcima jedne strukovne škole u Vinkovcima kada sam na poziv kolegice koja predaje biologiju pozvana da prisustvujem na satu obrade spolno prenosivih bolesti i odgovornog spolnog ponašanja u okviru *Građanskog odgoja*. Izrazito sam iznenađena reakcijama i razmišljanjima mladih s jedne strane; dok s druge strane shvaćam da i ne bih trebala biti, budući da su kao glavne razloge ulaska u spolne odnose naveli neke od prethodno navedenih razloga. Više o njihovim razmišljanjima na pojedini dio istraživanja iznijeti ću kao popratni komentar na rezultate istraživanja, dok ću ih ovdje ukratko prepričati.

Mladi su svojim razmišljanjima na mene ostavili dojam istovremeno odraslih i nezrelih osoba. Prisutna je nelagoda i crvenjenje u razgovoru o spolnosti, a popratni su komentari uglavnom bili djetinjasti i u cilju okretanja cijelog razgovora na šalu. Time bi se dalo zaključiti kako je potrebno ozbiljno poraditi na iskrenoj i otvorenoj komunikaciji, stvarajući sigurno okruženje u kojem bez straha od osude mogu iznijeti svoj stav. Teže ostvarivanju afektivnih veza, ne toliko zbog samog osjećaja ljubavi, koliko zbog društvenog statusa i straha od osamljenosti. Velika je većina izjavila da bi stupila u spolne odnose prvenstveno iz razloga, jer žele vidjeti u čemu je fama, ali i jer ne žele zaostajati za vršnjacima koji su to već uradili. Neki su me pak

⁹ Usp. J. EVERT, *Istinska ljubav*, Verbum, Split, 2013., str. 27.

¹⁰ Roditelji uglavnom pričaju o rodama, što je po meni potpuno pogrešan pristup.

mladići izrazito iznenadili, osuđujući preuranjeno i nepromišljeno stupanje u spolne odnose. Međutim, svi su izjavili da bi, ukoliko bi to bili u prilici, imali spolni odnos tijekom srednjoškolskog školovanja, jer ipak, smatraju da nije „primjereno“ doći na fakultet nevin. Kao glavni izvor informacija o spolnim odnosima i njihovim posljedicama te spolnosti navode pornofilmove i časopise, ali i druge popratne medije, dok ih se većina s terminima spolnosti, seksualnosti, koitusa i slično, prvi puta susrela upravo na satu biologije u školi.

Kao glavni razlog ne pričanja o spolnim odnosima ističu nelagodu s njihove i roditeljske strane kada su u pitanju teme seksa i seksualnosti. Kako se u okviru njihove obitelji obično ne priča o tim stvarima prepušteni su uglavnom vršnjačkim „mudrostima“ i internetu, ne znaju kako bi sami započeli tu temu u strahu da će ih roditelji osuditi što uopće na to pomišljaju, a roditelji ih uglavnom izbjegavaju jer smatraju da još imaju vremena za te stvari i da su premali.

Iako se još nisu upustili u spolne odnose, u razgovoru s njima primijetila sam da velika većina ipak prakticira samozadovoljavanje kao način ispunjavanja tjelesnih potreba i istraživanja vlastitog tijela, kao i da velika većina njih gleda pornofilmove.

Izrazito mi je zanimljiv i njihov stav prema osobama koje su već ušle u spolne odnose; dok na svoje vršnjake mladiće gledaju s odobravanjem i možemo čak reći divljenjem, u potpunosti podržavajući i opravdavajući njihove postupke, na vršnjakinje - djevojke ipak gledaju s osudom, karakterizirajući ih kao lake, amoralne djevojke.

Kako je medijski utjecaj izrazito izražen kada su u pitanju uzori mladima, odlučila sam pobliže istražiti prisutnost kreposti i čednosti u medijskom svijetu i ostala jako razočarana.

Krepost i čednost uglavnom je zastupljena u religijskim tekstovima i portalima, dok sve prisutni mediji uglavnom promoviraju raskalašenost, razvratništvo i moralnu dekadenciju. „Zvijezde“ u kojima mladi nalaze svoje uzore promoviraju promiskuitetno ponašanje te je mali broj onih koji čednost ističu kao poželjnu vrlinu.

Sve u svemu, bez pravih uzora, a uz povećanu liberalizaciju i isticanje ovakvih oblika ponašanja kao poželjnih, mladi će, bojim se, i dalje nastaviti koračati putem grijeha.

1.2 Banalizirano poimanje vrijednosti seksualnosti

Svakoga dana nailazimo na primjere kojima je ljudska seksualnost, tako originalna i kompleksna, u okvirima današnjeg društva, odavno napustila sferu izvornih ljudskih vrijednosti te je svedena na čistu tjelesnost.

Banaliziranje seksualnosti sastavni je dio liberalnog društva i moralne degradacije njegovih pripadnika koji tjelesnu/genitalnu dimenziju seksualnosti glorificiraju i stavljaju u prvi plan.¹¹ Spolnost je danas, unatoč svoj ljepoti i vrijednosti koju joj je Bog pružio, podložna zastranjenjima jer je utemeljena na krivim vrijednostima; potrebama i nagonima tijela, a ne duha. Erotizirana je do te mjere da se vrijednost čovjeka mjeri po njegovim tjelesnim atributima, umjesto na ukupnom dojmu koji osoba ostavlja. A prava je degeneracija njenog istinskog značenja i svrhe vidljiva u olakotnom načinu na koji ljudi pristupaju spolnim odnosima.¹²

Oslobađanjem tradicionalnih stavova o seksualnosti prema kojima bi ona trebala biti usmjerena isključivo na pravilan odgoj budućih naraštaja, posljedice seksualne revolucije prožele su gotovo svaki djelić naših života. Od vulgarnih promotivnih plakata i reklama koji nam nastoje privući pozornost na ovaj ili onaj proizvod preko filmova i knjiga u kojima se veliča tjelesnost i lascivnost do iskorištavanja tjelesnih i spolnih potreba pojedinca u vlastitu korist. Ova svojevrsna dezintegracija spolnosti i bezgranično uživanje tjelesnog dovelo je moralne dekadencije društva u kojem su nekad amoralni oblici ponašanja poput predbračnih spolnih odnosa sve mlađih generacija, učestalo mijenjanja spolnih partnera, incesta, abortusa i slavljenja istospolnih ljubavi, postali nešto posve normalno.

Osjećaj moralnog senzibiliteta u današnje je vrijeme u velikoj mjeri zasjenjen hipergenitalnošću spolnosti čija je etika prošla svoj put od nekadašnje tabuističke represije do dominirajuće liberalizacije. Ovu "oslobađajuću" ostavštinu seksualne revolucije možemo smatrati i komponentom demoralizacije koja vodi do etičkog osiromašjenja ljubavi i spolnosti suvremenog društva.¹³ Istinska ljubav koja je integralni dio ljudske seksualnosti svedena je na jeftine verzije prividne zaljubljenosti i tjelesne privlačnosti.

Jak utjecaj permisivnog društva praćen zapadnoeuropskim filozofijama konzumizma, liberalizma te hedonizma i individualizma doveo je do idolizacije spolnosti koja se, u nedostatku moralnih dimenzija, vulgarno generalizira, posebice pornografskim propagandnim prizorima. Uz pretjerano isticanje seksa preko različitih sredstava društvenog priopćavanja dolazi do kvarenja ćudoređa.¹⁴ Moralna dekadencija proizašla iz ove „kulture lakog seksa“ propagira oslobođenje tradicionalnih okvira i konzervativne slike nevinog stupanja u brak, potiče potrebe služenja tijelom i svim njegovim zavodničkim atributima čime, posebno u

¹¹ Usp. P. ŠOLIĆ, *Radost ljubavi: studije i članci*, Crkva u svijetu, Split, 1994., str. 206.

¹² Usp. S. VULETIĆ, I. PAŽIN, *Dimenzioniranje spolnosti kroz prizmu personalističke norme za formaciju autentičnoga kršćanskog obiteljskog identiteta...*, str. 139.

¹³ Usp. M. SRAKIĆ, *Mladi i spolnost*, u: *Bogoslovska smotra* 56 (1986.) 3-4., str. 310

¹⁴ Usp. *Isto*, str. 310.

pubertetu, utječe na mlade i njihovu viziju sebe kao tjelesnog bića, potiče mladež na predbračne odnose predstavljajući ih kao svojevrsan simulator odgovornosti i zrelosti.

U usporedbi s ovakvim suvremenim stavovima, stariji se često sa sjetom prisjećaju vremena kada su čednost i krepost bile poželjne vrline. Djevojke su u brak ulazile čiste, muškarci nisu koristili seks kao sredstvo ostvarivanja svojih ciljeva te je iskustvo koitusa bilo rezervirano isključivo za prvu bračnu noć, a predstavljalo je istinsko i potpuno predanje u ljubavi supružniku. Razvod je bio najveća sramota, o abortusu da ni ne govorimo, a pornografija koja je danas sveprisutna nije doživjela svoj zamah.

Seksualna uzdržljivost se u današnjem društvu tretira kao nešto nepoželjno i izjednačava sa fobijom koja može dovesti do kasnijih maničnih, ali i ekstremnih tendencija na tom području.

U isto vrijeme određeni krugovi ističu važnost predbračnih spolnih odnosa, „brakova na probu“, čak i masturbacije u nedostatku odgovarajućeg spolnog partnera, potiču i ohrabruju mlade na njihovo prakticiranje uz objašnjenje da je riječ o posve normalnim načinima rješavanja psiholoških i seksualnih napetosti te postavljanja kvalitetnih temelja za budući život mladog para.

Sve ovo mladima, koji su posebno podložni različitim utjecajima, ovu iskrivljenu sliku spolnosti kao instrumenta zadovoljenja potreba i nagona predstavlja kao poželjnu i društveno prihvatljivu.

Stoga se pitamo: kako smo od tradicionalnih, kršćanskih vrlina uopće došli na tako niske razine morala? Jesu li mladi svjesni svojevrsnih posljedica? Tko najviše utječe na formiranje njihovih stavova?

Adolescenti koji naglo i nepromišljeno stupaju u spolne odnose nisu svjesni tjelesnih, ali ni duševnih posljedica koje oni nose.

Pritisak medija, vršnjaka i društva u cjelini često ih navodi da krenu pogrešnim putem, a da to ni ne shvaćaju. „Kroz medije smo svakodnevno “bombardirani” različitim utjecajima i znakovima putem slika i zvuka, što može utjecati na nesvjesnu percepciju istih“. ¹⁵ Tako mnogi tvrde da se uz sveprisutne lascivne prikaze svakodnevno susrećemo i s onim prikrivenim, sublimarnim, čija je namjera pobuđivanje nesvjesne želje za uključivanjem okidača seksualnog nagona već u ranijoj dobi. Ove nas sub-kontekstualne poruke skrivene unutar popularnih reklama, društvenih mreža namijenjenih djeci i mlađoj populaciji od samog djetinjstva, usmjeravaju isključivo na tjelesno. ¹⁶

¹⁵ M. TRUBELJA, *Spolno ponašanje adolescenata*, Završni rad, Sveučilište Sjever, Varaždin, 2016., str. 44.

¹⁶ Usp. *Isto*, str. 44.

Reklame, spotovi, slike u časopisima pa čak i oglasi za ljetovanje sve je usmjereno na dobit kroz iskorištavanje osnovnih ljudskih nagona. Pornografija je doživjela svoj procvat zahvaljujući internetu i masovnim medijima. Broj dostupnih porno stranica mjeri se u bilijunima, a o pretragama na tim stranicama da ni ne govorimo. Genitalizacijom spolnosti porno industrija doživjela je svoj porast i jedna je od najbrže rastućih grana industrije. Kako i neće kada vam jednim pritiskom tipke omogućava pristup vašim najskrivenijim maštarijama. Uistinu bi mogli zaključiti da je vrijeme kada se o seksu govorilo sa stidom odavno prošlo te da je njegovo korištenje u propagandne svrhe postalo posve normalnom pojavom.

Gej kultura je prisutnija nego ikad te svakodnevno svjedočimo tzv. „paradama ponosa“ u kojima ne samo da slave i veličaju svoj grijeh, nego nam ga predstavljaju kao nešto posve uobičajeno i normalno. Sve više država zakonski priznaje istospolne zajednice i dopušta istospolnim parovima usvajanje i odgajanje djece zanemarujući pritom da je Bog zamislio brak kao jedinstvo žene i muškarca.

Spolna promiskuitetnost i olako shvaćanje spolnih odnosa vidljivi su u porastu maloljetničkih trudnoća, spolno prenosivih bolesti i abortusa. Mladi, ali i odrasli, prečesto mijenjaju spolne partnere iz dosade i zasićenja ili želje za dokazivanjem. O „avanturama na jednu noć“ raspravlja se javno i na sav glas, a osobe koje su u centru pozornosti medija takvo ponašanje promiču među mlađim populacijama koje se na njih ugledaju.

Kao da smo zaboravili na ljubav, pravu iskrenu i neiskvarenu koja se umnaža dijeljenjem između dvoje ljudi koji su se ostvarili kao ponajprije kao pojedinci, a onda kao par.

Bračna zajednica postala je arhaičnim terminom minulih vremena potisnuta novitetom prividnih sloboda koje pružaju otvorene veze i tzv. brakovi na probu. Mladi se sve više priklanjaju ovim oblicima kohabitacija prividno uživajući sve blagodati bračnog života, bez „okova“ koje on predstavlja.

Dobna granica ulaska u brak, ukoliko do odluke o vjenčanju uopće i dođe, sve je viša, a opravdanja za odabir takvog načina suživota obično je nedostatak vremena, novca i ona opće poznata fraza „mi se volimo, nama taj papir ništa ne predstavlja“.

Seksualnost je postala ništa do li egoistično zadovoljavanje želja i tjelesnih nagona s ciljem potvrđivanja vlastitog ega. Prvotno osmišljena u svrhu slavljenja i širenja ljubavi postala je elementom njenog uništenja jer ljubav utemeljena i ovisna o spolnim užiticima rijetko kada opstaje, a još manje pridonosi izgradnji osoba. Upravo suprotno, takve se ljubavi po nestanku žara i zanosa uruše kao kule karata ostavljajući za sobom ljutnju, krivnju i povrijeđenost.

U okolnostima u kojima je religioznu praksu teško uskladiti s fenomenom subkulture seksualiziranog svijeta teško je ljubav doživjeti na način na koji ju trebamo doživjeti, čisto, cjelovito i neizmjereno, a ne površno i prolazno.¹⁷

Crkva, nasuprot svjetovnim uvjerenjima, da su Bog i Crkva indiferentni po pitanju tijela i spolnosti, veliča tijelo¹⁸ jer ono ima moć Božju ljubav učiniti vidljivom u ovom svijetu, kao i autentičnu seksualnost koja uvijek djeluje dobro na drugoga.¹⁹

Spolna nas ljubav treba odvesti ravno u srce Trojstva²⁰, vidljiva i otjelovljena samo u predanju drugima. Stoga bi ju, baš onako kako su to učinili Bog Otac, darujući nam svog Sina, te Isus koji je za nas umro na križu, trebalo dijeliti i otvoreno iskazivati, ali u pravo vrijeme i sa pravom osobom.²¹

Možda bismo se, u ovo vrijeme moralne dekadencije, trebali prisjetiti Adama i Eve, koji su prije pada bili slobodni i sigurni u neranjenoj intimnosti slaveći radost i svetost koju su doživljavali u Božjoj i međusobnoj prisutnosti. Tek kada su po padu stekli uvid da su sposobni tijelima iskoristiti jedno drugo zbog čistog tjelesnog užitka postali su otuđeni i sami, izloženi i sposobni iskoristiti i povrijediti jedno drugo.

Pitam se, da imaju mogućnost izbora, što bi prije odabrali? Neizmjernu ljubav i predanje ili čistu tjelesnost koja vodi do povrede i otuđenja?

Banaliziranjem seksualnosti na nešto što se posjeduje, štetimo ne samo sebi, nego i drugoj osobi u partnerskom odnosu čime se stvara opasna podloga za bračnu nevjernost i nestabilnost braka i obitelji.²²

Ovakav način iskazivanja ljubavi, bez da je prožet afirmacijom vrijednosti osobe, često vodi do psihičke, emocionalne i duhovne frustracije i nezadovoljstva jednog od partnera. A ako je seksualna aktivnost uzrokom frustracija, nepoštена, opsesivna, egoistička, ako se koristi za zlouporabu drugoga, može se izjednačiti sa zlouporabom neprocjenjivog Božjeg dara za ostvarenje punine svoje osobnosti, ali i osobnosti druge osobe.²³ Ili bolje rečeno, uzaludno bacamo taj Božji dar kreativnosti i integracije za vrijednost jednog orgazma. Stoga je svaki spolni čin koji se ne doživljava u sklopu potpune predanosti i odane ljubavi, ništa doli iluzija

¹⁷ Usp. S. VULETIĆ, I. PAŽIN, Dimenzioniranje spolnosti kroz prizmu personalističke norme za formaciju autentičnoga kršćanskog obiteljskog identiteta..., str. 139.

¹⁸ Papa Ivan Pavao II. je o tijelu i njegovu dobru govorio punih pet godina, a svoje je govore sabrao u dijelu pod nazivom, *Teologija tijela*. Usp. G. POPČAK, *Ključ za dublju bračnu intimnost*, Verbum, Split, 2012., str. 6.

¹⁹ *Isto*, str. 6

²⁰ Usp. K. ZENO, *Zašto nije dobro živjeti zajedno prije braka?*, Verbum, Split, 2012., str. 4.

²¹ Usp. G. POPČAK, *Ključ za dublju bračnu intimnost...*, str. 6.

²² Usp. P. ŠOLIĆ, *Radost ljubavi: studije i članci*, Crkva u svijetu, Split, 1994., str. 206.

²³ Usp. P. ŠOLIĆ, *Moderni aspekt ljudske spolnosti*, Crkva u svijetu, Split 2002., str. 16.

nalik ljubavi proizašla iz požude tijela na osnovi izvanjskog sviđanja osjetilne ljepote²⁴, zaboravljajući pritom da da je Bog htio da užitak spolne aktivnosti bude tek pratnja ispunjavanju njezine istinske svrhe²⁵ te bi trebali ustrajati u nadvišenju brzo iščezavajuće erotske privlačnosti, u svrhu zajedništva u kojem užitak drugog postaje našim užitkom.²⁶

Potrebna nam je drugačija „seksualna“ revolucija. Revolucija ljubavi i tradicionalnih moralnih vrijednosti koja će mlade vratiti na pravi put, onaj ka Bogu. Međutim, za to nam je potrebna temeljita promjena društva u cjelini, kao i preispitivanje svih vrijednosti i akcija koje smatramo moralnim, kako bi mogli pridonijeti njegovu poboljšanju.

S obzirom da mladi najbolje uče primjerom, stoga bi se sukladno tome trebali i ponašati. Ne možemo ustrajati na promociji kreposti i čednosti, a pritom živjeti hedonizam i glorificirati putenost i genitalizaciju spolnosti. Želimo li ih osvijestiti za svu ljepotu i slobodu prave ljubavi i spolnosti koju nam Bog pruža moramo im ponuditi svijet u kojem će takav stav biti slobodni i iskazati jer bez obzira na sve slobode koje danas uživamo, mnogi se boje kročiti tim istim putem upravo iz straha da će biti odbačeni od društva ili proglašeni čudnima.

Čisto hodanje, bez uživanja tjelesnog, pruža nam da prevladamo sami sebe i odabranog partnera, steknemo uvid u prolaznost fizičkih atributa i svu ljepotu ljudske duše te naučimo istinski ljubiti.

Ovisnost o fizičkom dodiru, ona trenutna erotska privlačnost i površni spolni odnosi koji ljudsku seksualnost svode isključivo na genitalnu razinu, nikada neće doseći onu razinu zadovoljstva koja se može doseći prvenstveno kroz iskrenu ljubav i poštovanje koji svoju kulminaciju imaju u spolnom sjedinjenju muškarca i žene u okviru bračne zajednice.

Ovime smo došli do kraja prve cjeline koja je služila kao razrada polaznih misli i hipoteza koje ćemo kroz iduće poglavlje pobliže proučiti. Sve dosada izrečeno potvrđeno je kroz rezultate brojnih istraživanja koja su se bavila stavovima mladih o predbračnim odnosima, a koji potvrđuju zabrinjavajuću činjenicu moralne dekadencije spolnosti.

²⁴ Usp. S. VULETIĆ, I. PAŽIN, *Dimenzioniranje spolnosti kroz prizmu personalističke norme za formaciju autentičnoga kršćanskog obiteljskog identiteta...*, str. 140.

²⁵ Usp. P. QUAY, *Kršćansko shvaćanje spolnosti*, Filozofsko- teološki institut Družbe Isusove u Zagrebu, Zagreb, 2008., str. 15.

²⁶ Usp. S. VULETIĆ, I. PAŽIN, *Dimenzioniranje spolnosti kroz prizmu personalističke norme za formaciju autentičnoga kršćanskog obiteljskog identiteta...*, str. 141.

**ANALIZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA O PREDBRAČNIM ODNOSIMA
U SKLOPU PROJEKTA “KRŠĆANSKI IDENTITET I KVALITETA BRAČNOG
I OBITELJSKOG ŽIVOTA”**

Na temelju banaliziranog shvaćanja spolnosti, željeli smo prikazati potkrjepljujuće rezultate istraživanja koji potvrđuju kako su mladi bez pravog vodstva prepušteni svjetovnim prikazima „ljubavi“ i opće prihvatljivih amoralnih oblika ponašanja.

U sve većem broju stupaju u predbračne spolne odnose iz naizgled opravdanih razloga, a umjesto kritike i savjeta u većini slučajeva nailaze na odobravanje okoline. Pravodoban i pravovaljan savjet po tom pitanju često izostaje jer dok ljudi smatraju da Crkva nema što tražiti u spolnim aspektima života, istodobno u većini slučajeva bježe od odgovornosti koja im je povjerena.

Mladi se sve više udaljavaju od Crkve čija tumačenja smatraju krutima i zastarjelima, a u želji za što bržim osamostaljenjem „u svijetu odraslih“, zanemaruju ljubav te se u zanosu, iz zaljubljenosti, naivnosti ili želje za avanturom i prihvaćanjem upuštaju u oblike ponašanja koji će ih na kraju, u većini slučajeva, ostaviti usamljenima i posramljenima.

2.1 Spoznaje prethodnih istraživanja o predbračnim odnosim

Banalizirani stav prema spolnosti u permisivnom ozračju suvremene kulture analitički potkrjepljuju i rezultati prethodno provedenih socio-religijskih projekata koji su jasno pokazali da seksualni moral današnje mladeži uvelike odstupa od službenog učenja Crkve. Mladi seksualnosti pristupaju na način na koji pristupaju svim ostalim aspektima života, bez suzdržavanja vođeni nagonima i željom za iskazivanjem vlastite vrijednosti u društvu koje glorificira tjelesnost i moralnu dekadenciju.²⁷

Jedno je od istraživanja, još davne 1972. godine, ukazalo da postoji ozbiljan razlog za zabrinutost. Naime, prema tom istraživanju 64,6% populacije je izjavilo da smatra da je moguće biti dobar katolik i bez slijeđenja crkvenih uputa spolnog morala.²⁸

²⁷ Usp. S. VULETIĆ, I. PAŽIN, Dimenzioniranje spolnosti kroz prizmu personalističke norme za formaciju autentičnoga kršćanskog obiteljskog identiteta..., str. 141.

²⁸ Usp. G. ČRPIĆ, Religijske tendencije srednjoškolske omladine, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* 123 (1995.) 10., str. 471.- 495.

No je li to stvarno moguće? Recimo da je riječ o svjetovnom području, bi li se mogli nazvati uzornim građanima i bez slijeđenja propisanih zakona?

Osobno smatram da to nije moguće. Često se u svom djelovanju vodimo osobnom i društvenom interpretacijom morala, kako je dobro i ispravno ono što pri čemu se osjećamo dobro ili što društvo definira dobrim, a kako moral Crkve nadilazi samog pojedinca i društvo, kao takav nije podložan vanjskim utjecajima te nam se katkada čini strogim i nedostižnim. Premda nam se upute Crkve po ovom pitanju čine zastarjelima i čini nam se da Crkva nema što tražiti u našim, recimo to tako, spavaćim sobama, shvaćamo li uopće da su te upute postavljene za naše dobro?

Predbračna čistoća, suzdržavanje od spolnih odnosa, vjernost i odanost bračnih partnera, spolno sjedinjavanje muža i žene s ciljem dobivanja potomstva su nešto čemu bi svi trebali težiti. Ne postavljaju nam granice i ne djeluju kao zabrane, nego nam nastoje omogućiti da spoznamo što je u životu zbilja važno; omogućuju nam upoznavanje osobe s kojom ćemo dijeliti život i štite nas od povreda.

Stoga iskreno smatram kako se dobrim katolikom ne može nazvati osoba koja moral Crkve tumači na način koji njoj odgovara, pridržavajući se ili kršeći „pravila“ onda kada to njoj odgovara ili ne odgovara.

Rezultati su pokazali da je za današnju mladež prakticiranje spolnih odnosa prije braka u potpunosti normalno ponašanje te ga odobrava većina ispitanika istraživanja (76,4%). Nešto viši postotak odobravanja prakticiranja spolnih odnosa prije braka u odnosu na prethodna istraživanja²⁹ u kojima je rezultat iznosio 70,8% potvrdio je polaznu hipotezu istraživanja o sve većoj permisivnosti i liberalizaciji tendencija suvremene mladeži.

Slična istraživanja provedena su ne samo u Hrvatskoj nego u čitavom svijetu, pa čak i u zemljama čija su službena shvaćanja seksualnosti još pomalo tradicionalna.³⁰

Potvrđena je i hipoteza da društveni i subkulturalni utjecaji današnjice utječu na mlade u pogledu ranijeg stjecanja spolnih iskustava radi afirmacije i stjecanja društvenog statusa (39% ispitanika).

²⁹ Usp. P. ARAČIĆ, Teškoće u predženidbenom moralu, u: *Bogoslovska smotra* 69 (1999.) 2-3., str. 425.; 458., 438.

³⁰ Usp. P. PETRIĆ, Istarski maturanti o braku i seksualnom životu, u: *Društvena istraživanja* 6-7 (1993.) 4-5., str. 807.

Slične su rezultate dala i novija istraživanja koja su kao vodeće razloge stupanja u spolne odnose istakla spolnu želju i znatiželju dok je zaljubljenost koju su ti isti autori zabilježili u starijem istraživanju, pala na treće mjesto.³¹

Iako poimanje tobožnje normalnosti predbračnih spolnih odnosa opada s učestalošću odlazaka na misu (pada ispod 50%)³², među mladima je, bez prevelikih socio-demografskih razlika, još uvijek prisutno u velikom postotku. Prema tom istom istraživanju 22,1% djevojaka i duplo više mladića (48,9%) u spolne je odnose stupilo već u srednjoj školi.³³ Postotak učestalosti stupanja u spolne odnose već u srednjoj školi, prema kojem mladići prednjače, ne smatram toliko iznenađujućim ako se u obzir uzme činjenica da su oni skloniji stupanju u spolne odnose iz pogrešnih razloga, često kako bi utvrdili svoj status u društvu.

Rezultate istraživanja potvrdio je i moj, u prethodnim cjelinama spomenut, razgovor s mladima koji su iznijeli zanimljiva stajališta. Dok ih većina nije još stupila u spolne odnose, svi ih podržavaju i željeli bi ih imati barem jednom tokom srednje škole. Razlozi za ovakva razmišljanja su po meni posljedica društvenog veličanja i promocije spolnih odnosa s jedne strane, te svojevrsne stigmatizacije očuvanja nevinosti, jer su se kao glavni čimbenici koji bi ih potakli na takvo što, uz znatiželju i želju za iskazivanjem istakli i strah od odbacivanja i izrugivanja od strane društva.

Zanimljivima su se pokazali i rezultati istraživanja provedenog među istarskim srednjoškolcima koji su ispitivali razlike u stavovima mladih o predbračnim spolnim odnosima i braku s obzirom na sociodemografske karakteristike. Rezultati tog istraživanja uspoređivani su s rezultatima istraživanja na istom području provedenog deset godina ranije te je njime, baš poput svim prethodno navedenim istraživanjima, potvrđen porast prakticiranja predbračnih spolnih odnosa među srednjoškolcima, kao i porast odobravanja okoline za takvo ponašanje. Istraživanje je ukazalo na alarmantnu činjenicu, a to je da je dob ispitanika u kojoj stupaju u spolne odnose sve manja. Djevojke su u većoj mjeri zastupale religiozne stavove o predbračnim spolnim odnosima od dječaka, ali su se isto tako pokazale liberalnijima pri odobravanju predbračnih spolnih odnosa u odnosu na svoje vršnjakinje deset godina ranije.³⁴

³¹ Usp. A. ŠTULHOFER, M. DOKMANOVIĆ, D. AJDUKOVIĆ, I. BOŽIĆEVIĆ, K. KUFRIN, *Seksualnost mladih u Hrvatskoj: simboličke i bihevioralne promjene od 1972. do 2005.*, u: *Pedagogijska istraživanja* 2 (2005.) 2., str. 332.

³² Usp. G. ČRPIĆ, *Religijske tendencije srednjoškolske omladine...*, str. 471.- 495.

³³ Usp. P. TRENC, A. BELUHAN, *Ispitivanje stavova i aktivnosti u seksualnom životu srednjoškolske omladine u SRH*, u: *Glasilo Instituta za zaštitu majke i djece* 17 (1973.) 6., str. 269.- 314.

³⁴ Usp. P. PETRIĆ, *Istarski maturanti o braku i seksualnom životu*, u: *Društvena istraživanja* 6-7 (1993.) 4-5., str. 806.

Istraživanje o spolnom ponašanju iz 1995. godine pokazalo je da dosta građana opće populacije (56,4%) opravdava odnose prije braka, a slično misli i većina (82,9%) studenata te srednjoškolaca (73,4%). 70% mladih spolne odnose prije braka ocijenilo je posve normalnima³⁵, s čime se slažu i zaručnici na predbračnim tečajevima. 81,6% njih potvrdilo je prakticiranje spolnih odnosa prije braka, a 20% njih je priznalo da je u spolne odnose stupilo prije osamnaeste godine života.³⁶

O sve progresivnijem porastu broja mladih sklonih promiskuitetima poput usputnog seksa, prostituciji, slobodnim vezama i braku na probu svjedoči i projekt *European Value Study* (EVS)³⁷ iz 1999. godine, iz čijih bi se rezultata dalo zaključiti da je mladež u Hrvatskoj po pitanju predbračnih odnosa još uvijek razdrta između progresivnih uvjerenja zapada i usađenih kršćanskih vrlina. Dok je velika većina Europljana (76,3%) i Hrvata (87,3%), sudionika istraživanja izjavila da brak između muškarca i žene ne smatra zastarjelom institucijom, ističući pritom međusobno poštivanje i uvažavanje (82,8% E i 74,2% H), vjernost (81,6% E i 71,8% H), razumijevanje i toleranciju (77,2% E i 62,3% H) te potomstvo (62,3% E i H) kao vrednote važne za njegov uspjeh, istraživanje je pokazalo i da dosta njih to uvjerenje ne provodi u praksi. Tako 10,5% Europljana i 7,6% Hrvata nije u zakonskom braku, dok su svaki trinaesti Hrvat (7,8%) i svaki peti Europljanin (19,1%) ostvarili dugogodišnju stabilnu vezu bez bračnih zavjeta.³⁸

Podjednak je broj onih koji nepracticiranje spolnih odnosa prije braka (51%) smatraju jednom od oznaka kršćanskog odgoja, kao i onih za koje to ipak nije nužan element pripadnosti kršćanstvu (49%).³⁹ U tom je pogledu prisutna i subjektivizacija religioznosti uz vidljivu diskrepanciju načelnog i praktičnog pa je 66,4% njih izjavilo da se sa suzdržavanjem prije braka, praktičnim i konkretnim elementom religijskog identiteta, u potpunosti ne slažu. Osobno vjerujem i podržavam nepracticiranje spolnih odnosa i očuvanje kreposti i čistoće te se slažem da je tjelesno sjedinjenje muškarca i žene rezervirano samo za brak. Vjerujem da je to u velikoj mjeri posljedica odgoja u tradicionalnoj katoličkoj obitelji koja me naučila vjerovati u Božji plan, jer On najbolje zna što je za nas dobro, kao i da za sve postoji pravo vrijeme, mjesto i još važnije prava osoba.

³⁵ Usp. P. ARAČIĆ, *Rasti u ljubavi. Priprava za brak i obitelj i pastoral zaručnika*, Glas koncila, Zagreb, 2000., str. 26.

³⁶ Usp. P. ARAČIĆ, *Teškoće u predženidbenom moralu...*, str. 438.

³⁷ Usp. *Isto*, str. 143.

³⁸ Usp. J. BALOBAN, Jesu li brak i obitelj još uvijek vrednote u europskim društvima usprkos alternativnim strujanjima?, u: P.K. HODŽIĆ (ur.), *Humanae vitae za sva vremena-ljudska spolnost življena u velikodušnosti i razboritosti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2013., str. 48.- 49.

³⁹ Usp. P. ARAČIĆ, G. ČRPIĆ, K. NIKODEM, *Postkomunistički horizonti. Obris sustava vrijednosti i religijskih orijentacija u deset postkomunističkih zemalja*, Biblioteka Diacovensia, Đakovo, 2003., str. 287.

Slične stavove mladih potvrđuju i istraživanja o „poštivanju predbračne čistoće mladeži“ iz kojih proizlazi činjenica da crkvene odredbe o predbračnoj čistoći poštuje mali broj sveukupne populacije (25-30%).⁴⁰ Ovaj bi postotak mogli povezati s onim o mladima i Crkvi, jer su se oni koji redovno idu na misu voljniji pridržavati zavjeta čistoće od onih koji na nju ne idu. Također vjerujem da veliki utjecaj imaju i vršnjaci, ali i obitelj te okolina u kojoj su odrasli. Smatram kako se lakše oduprijeti iskušenju ako smo okruženi osobama istih svjetonazora. Naravno, sve ovisi o karakteru same osobe. Osobno poznajem ljude koji ustraju u predbračnoj čistoći iako im roditelji nisu pretjerano religiozni, a ljudi s kojima se druže redovno mijenjaju spolne partnere. Jedan je od problema što ljudi na čistoću gledaju kao na nešto poražavajuće, ograničavajuće. Nešto što im brani ispoljavanje želja i osjećaja, uskraćuje slobodu. No jesu li oni koji predbračne odnose prakticiraju uistinu slobodni? Nisu li ništa do li robova hormonima koji upravljaju njihovim željama i potrebama. Čistoća nas ne ograničava, naprotiv ona nas oslobađa. Oslobađa nas podložnosti tjelesnim potrebama, navezanosti problemima koje predbračni spolni odnosi sa sobom nose i pruža nam slobodu da biramo ljubav.

Novija bioetička istraživanja pojedinih dimenzija religioznosti pokazala su gotovo istovjetne rezultate. Svega 25,4% ispitanika suzdržavanje od spolnih odnosa prije braka protumačilo je kao vjerničku obavezu, dok ga velika većina njih, čak 74,6% smatra nepotrebnim.⁴¹ Suzdržavanje od spolnih odnosa ne smatram samo vjerničkom obavezom, već i obavezom prema samima sebi. Dugujemo sami sebi da se upoznamo, steknemo navike, obaveze, oblikujemo, izgradimo, ali i zavolimo sebe kao osobe, što koliko god to možda smješno zvučalo, ne možemo učiniti u cijelosti ukoliko se prerano vežemo za druge. Nikada se nećemo moći u potpunosti predati voljenom u sakramentu ženidbe niti istinski ljubiti drugog dok to ne učinimo sami sa sobom.

Osim gore navedenih, postoje i istraživanja koja ukazuju na drugu sliku stvari, poput onog Norberta Kluge. Rezultati ovog istraživanja, usmjerenog na odnos seksualnog ponašanja i religijske socijalizacije, ukazuju na činjenicu da su djeca i mladi iz religijskog miljea ipak lošije pripremljeni na promjene koje nadolaze s pubertetom⁴² što bi se donekle moglo pripisati privatizaciji seksualnosti i vjerskoj suzdržanosti, religijski nastrojenih obitelji, po pitanju otvornih razgovora o tim temama.

⁴⁰ Usp. J. GRBAC, Raskorak između crkvenog seksualnog morala i ponašanja mladeži, u: *Bogoslovska smotra* 68 (1998.) 1-2., str. 67.

⁴¹ Usp. S. VULETIĆ, I. PAŽIN, Dimenzioniranje spolnosti kroz prizmu personalističke norme za formaciju autentičnoga kršćanskog obiteljskog identiteta..., str. 143.

⁴² Usp. N. KLUGE, *Sexualverhalten Jugendlicher heute. Ergebnisse einer repräsentativen Jugend und Elternstudie über Verhalten und Einstellungen zur Sexualität*, Materialien Juventa, Weinheim- München, 1998.

Gore navedene rezultate smatram logičnom posljedicom zatvorenosti roditelja prema ovim temama. Vjerujem kako niti jednom roditelju nije ugodno sa djecom razgovarati o spolnosti, ali ukoliko ne nađu način da probiju tu nelagodu kako će se djeca i mladi na vrijeme osvijestiti o važnosti odgovornog spolnog ponašanja.

Spolnost i seksualnost termini su s kojima se djeca, iako nesvjesno, susreću od malih nogu te bi ih trebali pravilno i pravovremeno usmjeravati na ispravne načine razmišljanja i pristupanja spolnim odnosima. Spolni odgoj nije vremenski ograničen samo na jedan period života i za njega nisu zaduženi samo nastavnici, svećenici i sl.⁴³ Spolni je odgoj ključna komponenta odgoja koja potječe od kuće, jer tko će bolje od roditelja, koji svojoj djeci žele sve najbolje, najbolje znati pristupiti ovoj temi.

Još je jedna studija potakla iz njemačkog govornog područja, ona iz 1999. godine, nametnula važnost otvorenih razgovora s djecom i mladima po pitanju spolnosti, prakticiranja spolnih odnosa i rizika koje ti odnosi sa sobom nose. Rezultati ove studije pokazali su da mladi, iako imaju visoke zahtjeve kvalitete po pitanju nježnosti, trajnosti odnosa, povjerenja i ljubavi, prilično rano stupaju u spolne odnose⁴⁴ te da je velika većina njih (73%) već imala iskustvo koitusa. Mladi često traže validaciju u drugima te ljubav vide kroz tjelesno sjedinjenje stoga se unatoč željama za nježnosti, ljubavi upuštaju u spolne odnose iz pogrešnih razloga; bilo da je riječ o potvrdi vlastite vrijednosti, želji za isticanjem među vršnjacima, strahu da će ih voljena osoba napustiti ukoliko kažu ne, prolaznoj zaljubljenosti i sl.

Neka su istraživanja ipak pokazala rodne razlike u razlozima stupanja u prve spolne odnose pa se tako želja za emotivnom bliskošću, posebno u dužim vezama, pokazala ključnim razlogom za djevojke, dok je kod mladića prvi koitus obično bio posljedica seksualnog uzbuđenja i prolazne avanture.⁴⁵ Gore navedene razloge mogli bismo sažeti Everetovom rečenicom; „*mnoge žene nude muškarcima seks kako bi dobile ljubav*“, dok muškarci često nude ljubav kako bi dobili seks“.⁴⁶

Jedno od novijih istraživanja usmjerenih na stavove mladih o predbračnim odnosima uspoređivalo je spolnu aktivnost mladića i djevojaka srednjih strukovnih škola i gimnazija u periodu od 2002. do 2010. godine. Kako se rezultati tog istraživanja podudaraju sa rezultatima prethodno spomenutih istraživanja u njihovu detaljnu interpretaciju neću zalaziti.

⁴³ E. RAFFAUF, *Što je ljubav?*, Naklada Slap, Zagreb, 2006., str. 23.

⁴⁴ U dobi od svega 16 godina.

⁴⁵ Usp. M. TRUBELJA, *Spolno ponašanje adolescenata...*, str. 1.

⁴⁶ J. EVERT, *Istinska ljubav*, Verbum, Split, 2013., str. 27.

Ono što je ipak potrebno istaknuti jest da mladi u Hrvatskoj po dobi stupanja u spolne odnose ipak zaostaju za mladima u svijetu što je za pohvalu iako ne umanjuje razloge za zabrinutost. Razlog izdvajanja ovog istraživanja je činjenica da su autori uz same stavove mladih o predbračnim spolnim odnosima i njihovoj spolnoj aktivnosti/pasivnosti, povukli i paralele o drugim rizičnim čimbenicima povezanim sa ranim stupanjima u seksualne aktivnosti kao što su pušenje, uporaba alkoholnih i opojnih sredstava, agresivnost i zlostavljanje, popuštanje u školi i sl. iz čega je vidljivo da takvo ponašanje ima neugodan utjecaj na sve sfere života mladih te da sa sobom obično povlači čitav niz problema. Još se nešto istaknulo u ovom istraživanju, a to je činjenica da su, u novije vrijeme, upravo djevojke te koje prednjače po pitanju dobi stupanja u spolne odnose. Djevojke prednjače i po broju spolnih partnera. Svi su ispitanici naveli da prilikom spolnih odnosa obavezno koriste neki oblik kontracepcije, dok je na pitanje vezano uz abortus većina djevojaka ipak odgovorila da bi unatoč neželjenoj trudnoći zadržala dijete i da abortus ni u kojem slučaju nije opcija.⁴⁷

Na temelju svega navedenog mogli bismo zaključiti da u našem društvu dolazi do svojevrsne „pričam jedno, radim drugo“, jer, unatoč velikom broju deklariranih vjernika i svojevrsnoj nominalnosti religije u našem društvu, mali broj tih istih vjernika može iskreno reći da se pridržava i u potpunosti prihvaća sve smjernice Crkve, posebno kada je spolnost u pitanju.

Već spomenuti oksimoron društva u cjelini, u potpunosti je vidljiv u rezultatima ovih istraživanja. Otvorenost, liberalizam te permisivnost društva kada su u pitanju spolni odnosi i iskazivanje prvenstveno tjelesne dimenzije seksualnosti u direktnom su kontrastu sa moralnim vidicima Crkve po tom pitanju. Posebno je žalosno što su ljudi koji često u javnosti i na „sva zvona“ propovijedaju čistoću i osuđuju postupke drugih kao degutantne i nepoželjne upravo oni koji ih u velikoj većini i prakticiraju.

Opće prihvaćanje predbračnih spolnih odnosa i drugih oblika nemoralnog ponašanja smatram sukladnim standardima društvenog morala koji su dugi niz godina prikazivani društveno prihvatljivim ponašanjima. Smatram da u društvu, koje je samo po sebi oksimoron po pitanjima spolnosti i spolnog morala, od mladih ne možemo niti očekivati ništa doli prihvaćanje i veličanje takvih oblika ponašanja. Bojim se da ćemo sve dok se društveni pogled na ove stvari barem djelomično ne uskladi s crkvenim, i u budućnosti svjedočiti ovim stavovima i razmišljanjima u istom, ako ne i u većem postotku.

⁴⁷ M. TRUBELJA, *Spolno ponašanje adolescenata...*, str. 31.

U prilog tomu, u daljnjem ćemo tekstu nastojati detaljnije analizirati rezultate istraživanja, kako bi smo na temelju njihovih indicacija, ovim diplomskim radom, nastojali pružiti moralno-katehetske pastoralne smjernice.

2.2 Rezultati istraživanja “kršćanski identitet i kvaliteta bračnog i obiteljskog života”

Projekt „Kršćanski identitet kvaliteta bračnog i obiteljskog života“ kojeg je proveo tim profesora s Katoličkog bogoslovnoga fakulteta u trajanju od 2007.-2010. godine, obuhvatio je čitav spektar tema, moralnih vrijednosti i stavova ispitanika prema određenim pitanjima spolne etike, a upravo je cjelina utemeljena na spolnom moralu kao preduvjetu za očitovanje religiozno spolnog identiteta uzeta kao polazišna točka ovog rada.

Ciljevi istraživanja bili su:

1. Usmjeriti mlade ka otkrivanju indikativne vrijednosti seksualnosti
2. Shvatiti stav roditelja i njihovo poimanje ispravnog odgoja potomstva u odgovornom upravljanju samima sobom prema unutrašnjim mjerilima savjesti i kriterijima pohvalnog moralnog djelovanja!
3. Istaknuti ulogu roditelja u usmjeravanju i odgoju djece te u kojoj im mjeri u ispunjavanju tog zadatka može pripomoći Crkva!

2.2.1 Stav mladih o predbračnim spolnim odnosima prema socio-demografskim karakteristikama

Istraživanje je pokazalo zanimljive paralelne konstatacije prema prethodnim istraživanjima u pogledu spola ispitanika pa tako, među onima kojima je prethodno spolno iskustvo poželjno i važno, prednjače djevojke, dok se za njih same priželjkuje da su djevice. Unatoč tome, muškarci su skloniji prihvaćanju spolnih odnosa kao normalnog načina seksualnog ponašanja (46,7%) od djevojaka (37%) čime se nameće tradicionalni patrijarhalni model razmišljanja. Ako dobivene rezultate promatramo u odnosu na dob, spolnim odnosima prije braka sklonije su mlađe generacije te je jasno izražen linearni rast neslaganja s ovom praksom kako idemo prema starijim generacijama.⁴⁸

Zabrinjavajući je pokazatelj od 17,3% afirmativnih izjašnjenja za maloljetnu populaciju⁴⁹ u pogledu dobi ispitanika u kojoj stupaju u spolne odnose. Većina ispitanika kao

⁴⁸ Usp. S. VULETIĆ, I. PAŽIN, Dimenzioniranje spolnosti kroz prizmu personalističke norme za formaciju autentičnoga kršćanskog obiteljskog identiteta..., str. 146.

⁴⁹ Prije 15. godine života.

najčešću dob stupanja mladih u spolne odnose navode 15.-17. godinu života (40,4%) te 17.-19. godinu (23,55%)⁵⁰, dok je jedno od ispitivanja utvrdilo da mladi u spolne odnose stupaju još ju osnovnoj školi, a nekad čak i ranije, pa su tako neki ispitanici iskustvo prvog koitusa imali već u 7. godini života.⁵¹

U svemu navedenom jasno se nazire problem spolnog dozrijevanja prije onog duhovnog, jer bi spolnost u službi ljubavi trebala ići u korak s rastom sposobnosti i odgovornosti. Kako bi se mogli u potpunosti darovati mladi bi prvo trebali naučiti gospodariti svojim spolnim nagonima, jer bez te suzdržljivosti potpuno predanje, bez kasnijeg osjećaja krize identiteta, nije moguće.⁵²

Evidentno viši stupanj prihvaćanja predbračnih spolnih odnosa imaju ispitanici višeg stupnja obrazovanja kao i oni koji žive u urbanijim sredinama što se opet pripisuje permisivno stimulirajućim čimbenicima subkulture koja kroz različite medije potiče veličanje tjelesnosti.⁵³

Dok se linearni rast permisivnosti sa stupnjem urbanizacije pojedine sredine može pripisati činjenici da su ljudi u ruralnim sredinama još uvijek skloniji pridržavanju tradicijskih i kršćanskih načela, onaj s porastom naobrazbe ne znači nužno da većina ispitanika u svom ponašanju odstupa od uhodanih normi, nego da su norme podložne različitim interpretacijama i da se oni ponašaju sukladno svojim.

Statistički najznačajnija razlika dobivena je u pogledu političkog samo pozicioniranja u kategoriji ne prihvaćanja, pri čemu su oni desnog političkog spektra skloniji odbacivanju ove prakse, dok je ljevica uglavnom neutralnog ili afirmativnog stava. U kategoriji prihvaćanja pak, nema značajnih razlika s obzirom na političko opredjeljenje.⁵⁴ I ovo je stajalište moguće objasniti sa gledišta da je desnica poglavito tradicionalnih, konzervativnih usmjerenja duboko povezanih s katoličkim naukom, dok je ljevica sklonija liberalizmu i slobodnija po pitanju vjerskih uvjerenja.

Dakle, odgađanje službenog stupanja u brak i zasnivanja obitelji uz istovremeno prisvajanje pojedinih povlastica istih⁵⁵, moguće je pripisati subjektivizmu današnje mladeži u njezinu odnosu na crkveni nauk.⁵⁶

⁵⁰ Usp. S. VULETIĆ, I. PAŽIN, Dimenzioniranje spolnosti kroz prizmu personalističke norme za formaciju autentičnoga kršćanskog obiteljskog identiteta..., str. 146.

⁵¹ Usp. P. PETRIĆ, Istarski maturanti o braku i seksualnom životu..., str. 809.

⁵² Usp. S. VULETIĆ, I. PAŽIN, Dimenzioniranje spolnosti kroz prizmu personalističke norme za formaciju autentičnoga kršćanskog obiteljskog identiteta..., str. 147.

⁵³ *Isto*, str. 147.

⁵⁴ Usp. S. VULETIĆ, I. PAŽIN, Dimenzioniranje spolnosti kroz prizmu personalističke norme za formaciju autentičnoga kršćanskog obiteljskog identiteta..., str. 148.

⁵⁵ *Isto*, str. 147.

⁵⁶ Usp. J. GRBAC, Raskorak između crkvenog seksualnog morala i ponašanja mladeži..., str. 71.

2.2.2 Stav ispitanika o predbračnim spolnim odnosima prema roditeljskim usmjerenjima

Ponekad se čini kako djeca prebrzo odrastaju, a roditelji u svojim nastojanjima da im ponude bolji život zaborave da su djeci potrebni ljubav i pravilni moralni uzori od materijalnih dobara. Stoga ih često život sustigne i prije nego li su spremni djeca više nisu djeca nego odrasli mladi ljudi, spremni sami krojiti svoju sudbinu.

U ovom dobu promicanja nemoralna i rizičnih spolnih ponašanja roditelji bi djecu ipak trebali usmjeriti na pravi put. Ukazati im na pogrešan pristup današnjeg društva prema spolnosti i spolnim odnosima te im ponuditi „alternativu,“ u Bogu i moralnim učenjima Crkve.

Ipak, sve je više roditelja koji popuštaju pod pritiskom društva kako bi izbjegli kidanje i onako labilnih veza sa svojom djecom te im otvoreno ili prešutno odobravaju one oblike ponašanja koje bi njihovi roditelji vjerojatno otvoreno osudili.

Od kasnih izlazaka i lošeg društva preko uporabe opijata i alkoholnih pića do olakog prihvaćanja, čak i odobravanja predbračnih spolnih odnosa. Mnogi od njih danas ne vide ništa loše u činjenici da im djeca uživaju tjelesnost i time stavljaju sebe i druge u nepovoljan položaj. Naprotiv, neki to čak smatraju i poželjnim i pohvalnim.

Ukoliko do osude takvih ponašanja i dođe, ista je uglavnom posljedica straha od vlastite i djetetove sramote uzrokovane maloljetničkom trudnoćom i spolnim bolestima, jer što će drugi misliti?

Mali je broj roditelja koji će takva ponašanja otvoreno osuditi iz pravih razloga te se svim silama truditi djecu usmjeriti na pravi put. Istina, niti jedno ni drugo ne mora značiti da će dijete roditeljske savijete uistinu i slijediti, no smatram kako su veće šanse da će mladi uživati predbračnu čistoću ukoliko se potrudimo u okviru obitelji stvoriti okružje koje će ju promovirati, ukoliko djecu od malih nogu potičemo na put vjere i potaknemo ih na druženje sa osobama sličnog mišljenja jer koliki god utjecaj obitelji bio, nikako ne bi trebali zanemariti ni utjecaj njihovih vršnjaka i društva u cjelini.

Mnogi se roditelji nalaze u nedoumici, ne znajući bi li mlade odgajali za uzdržljivost ili ih jednostavno prepustili da se prilagode društvenim uvjerenjima.⁵⁷ Zbog ove vjerske nesigurnosti i nerječitosti roditelja i obitelji, nenamjerna vjerska marginalizacija u pitanju prenošenja vjere i vjerskog odgoja u obitelji dolazi do izražaja.⁵⁸

⁵⁷ Usp. M. ŠIMUNOVIĆ, *Obitelj u službi odgoja potpunog čovjeka...*, str. 40.

⁵⁸ Usp. I. PAŽIN, *Vjeronauk u školi*, Katolički Bogoslovni fakultet, Đakovo, 2010., str. 19.-20.

Unatoč velikoj odgovornosti roditeljskog primjera svjedoci smo vremena u kojem međugeneracijska povezanost članova obitelji postaje sve labilnija i vodi do sraza u međusobnoj komunikaciji ukućana pri čemu mladi često ne mogu naći zajednički jezik sa svojim roditeljima.

Roditelji pod pritiskom permisivnog utjecaja društva nalaze pred izborom u pogledu odgojnih smjernica djece birajući između konzervativnih metoda vršenja pojačanog pritiska na mlade s ciljem dosega njihovog standarda odgovornog roditeljstva ili pak potpune krajnosti koju pruža liberalni odgoj djece u kojem dopuštaju mladima da rade što žele.⁵⁹

I prema navedenom istraživanju, utvrđeno je kako se značajan postotak roditelja (40,1%) slaže s tvrdnjom da bi svojoj djeci ili prešutno odobrili ili čak preporučili predbračne spolne odnose. Ukoliko i postoje nedoumice u pogledu ovoga, one su više potaknute bojazni od moguće posljedične stigmatizacije djece od strane društva i straha od moguće trudnoće, nego li su potaknute mogućom povredom moralnih i religioznih vrijednosti djece. U potpunosti je moguće i da je ovaj stav roditelja plod poraznih uvjerenja i svjesnosti roditelja da bi drugačiji stav, suprotan liberalnim društvenim uvjerenjima i praksi, polučio neželjen kontra efekt i narušio sklad u odnosima s djecom. Moguće je i da djecu uče odgovornosti dopuštajući im da sami izaberu što je za njih ispravno, ali i da spolni odgoj prepuštaju institucijama i društvu zbog osjećaja nelagode/srama u tom aspektu odgoja ili se ne smatraju kompetentnima po tom pitanju.⁶⁰

Na pastoralni zadatak i potrebu sustavnog rada s djecom i roditeljima kada je riječ o odgovornom odgoju predbračnog spolnog morala upućuje i podatak da je 25,8% ispitanika istraživanja bilo neodlučno, što je potvrđeno i formulacijom dobivenom korelacijom s katehetski interesnog područja prema kojoj ti isti roditelji smatraju da je ključ dobrog odgoja u primjerenom, otvorenom razgovoru o spolnosti (70,8% roditeljskog slaganja).⁶¹

Kako obje krajnosti u većini slučajeva luče negativne rezultate, potrebno je pomno odrediti granicu liberalnog i konzervativnog roditeljstva te probati djeci pristupiti na prijateljski način, pružajući im mogućnost učenja na vlastitim pogreškama, ali ih i kroz otvoren, nenametljiv način dijaloga usmjeravati prema društveno i religijski prihvatljivim načinima ponašanja.

⁵⁹ Usp. S. VULETIĆ, I. PAŽIN, Dimenzioniranje spolnosti kroz prizmu personalističke norme za formaciju autentičnoga kršćanskog obiteljskog identiteta..., str. 45.

⁶⁰ Usp. S. VULETIĆ, I. PAŽIN, Dimenzioniranje spolnosti kroz prizmu personalističke norme za formaciju autentičnoga kršćanskog obiteljskog identiteta..., str. 149.

⁶¹ Usp. *Isto*, str. 150.

Čvrsto držanje okvira bilo koje od ovih krajnosti u djece obično poluča kontraefekt. Postanu ili prebuntovni, prkosni ili se pak u potpunosti povuku.

Posebno je zanimljiv odnos između neodobravanja/odobravanja predbračnih spolnih odnosa djece i otvorenih razgovora s djecom po pitanju spolnosti. Istraživanje je pokazalo da su upravo ovi roditelji, koji predbračne spolne odnose smatraju poželjnima ili ih prešutno odobravaju, spremniji i otvoreniji na razgovore s djecom o spolnosti te ih smatraju dobrim važnim elementom odgoja općenito. Roditelji koji razgovor o spolnosti drže nepoželjnim, ne nameću svoje vjerske stavove (50%) i razmišljanja te djeci nude alternativne izvore informacija i slobodu izbora (49-75%), su ti koji te odnose najčešće ne podržavaju.⁶² 77,7% roditelja u predbračnim odnosima ne vidi egzistencijalne, a kamoli religiozne poteškoće.

Rezultati istraživanja ukazali su na zabrinjavajuću činjenicu, a to je nedostatak otvorene komunikacije između roditelja i njihove djece. Istraživanje je dokazano kako su na razgovor o spolnosti i spolnim odnosima spremniji „moderni“ roditelji koji podržavaju odnose prije braka, od onih „tradicionalnih“ koji takva ponašanja ne odobravaju. U tome je upravo i problem, kao što sam ranije navela, sve počinje od obitelji pa tako i naši stavovi o predbračnim odnosima. Dok će roditelji koji takve odnose podržavaju samo dodatno osnažiti ta pogrešna vjerovanja u svoje djece, tradicionalni će roditelji svojom šutnjom i tihim negodovanjem učiniti to isto jer će njihova djeca u nedostatku alternativnih izvora informacije svoje uzore potražiti u vršnjacima, medijima i društvu prožetom moralnom dekadencijom.

U posljednjih je godina primjetan porast liberalnog roditeljstva i odmicanje od tradicionalnih, konzervativnih metoda odgoja, ne zbog odgoja kao takvog, već zbog roditeljskih pokušaja stvaranja i očuvanja dobrih odnosa s djecom. U tom smislu bi rezultati mnogih istraživanja mogli biti opisani tzv. fenomenom nestanka generacijskog konflikta⁶³ u kojem je dosadašnji model pragmatične i mirne koegzistencije generacija zamijenit daleko uspješnijim *modelom međugeneracijskih odnosa*. Sam model označava komunikacijsku strukturu članova obitelji prožetu međusobnim poštovanjem i komunikacijom.⁶⁴ Generalno, roditelji više prihvaćaju odabrani životni stil svoje djece, čak ih i podržavaju u distanciranju i ograničavanju utjecaja roditeljskih generacija, što vodi do mirnog suživota u kojem se mladi ne moraju „boriti“ protiv roditelja i njihovih stavova.⁶⁵

⁶² Usp. I. PAŽIN, S. VULETIĆ, Moralnoteološke i pastoralno-katehetske odrednice na temelju projekta „Kršćanski identitet i kvaliteta bračnog i obiteljskog života“, u: *Crkva u svijetu* 46 (2018.) 1., str. 39.

⁶³ *Isto*, str. 45.

⁶⁴ Usp. H. SCHRÖDER, *Jugend und Modernisierung, Strukturwandel der Jugendphase und Jugendpassagen auf dem Weg zum Erwachsensein*, Juventa, Weinheim, 1995., str. 67.

⁶⁵ Usp. S. VULETIĆ, Moralno-istraživačka evaluacija vrijednosne dimenzije spolnosti i s njom povezanih pitanja bračnog i obiteljskog života..., str. 225.

Ovaj novi smjer roditeljskih razmišljanja u vidu odgoja i međugeneracijskih odnosa poslužio je kao osnova sljedećeg dijela istraživanja o predbračnim spolnim odnosima; ispitivanja stavova roditelja i njihove uloge u razvijanju ispravnog spolnog odgoja djece.⁶⁶

Svi smo čuli za izreku da sve polazi iz obitelji. Sve naše navike, stavovi, djela u skladu su s onim što od malih nogu usvajamo i smatramo normalnim. Obitelj je prvi i ključni čimbenik izgradnje pojedinca u osobu kakva je ona. "Obitelj je prva i osnovna škola društvenosti. Sebedarje, zajedništvo i sudioništvo koje se živi u obiteljskom domu, u radosnim i teškim trenutcima, je najkonkretnija i najdjelotvornija pedagogija za djelatno i odgovorno uključivanje djece u okvir društva."⁶⁷ Sukladno tome, UN-ova deklaracija o pravima čovjeka obitelj definira kao "*prirodnu i osnovnu društvenu jedinicu*"⁶⁸ iz čega bi mogli povući zaključak da je samo društvo posljedica postojanja obitelji i stoga je obitelj od njega važnija: "*Nije obitelj radi društva, nego je društvo radi obitelji.*"⁶⁹ Ukoliko je to uistinu tako, moramo se zapitati je li društvo u svom nastojanju oslobađanja tradicionalnih okvira i promoviranja zapadnih vrijednosti te uživanju tjelesnog zaboravilo da bez svog osnovnog činioca ne može postojati?

Utjecaj obitelji od ključnog je značaja za izgradnju sveopćeg, ali i religioznog identiteta. S obzirom na temeljnu zadaću obitelji, odgoja vlastitim primjerom, potrebno je naći podobnu granicu između permisivnosti i autoriteta kako bi se mladoj osobi omogućila sloboda od infantilne navezanosti i otvaranje svijetu samostalnom odgovornošću.⁷⁰

Iako Crkva ima nezanemariv utjecaj po pitanju katehetskog djelovanja na obitelj i zajednicu te otvoreno priča o spolnosti, ova se tema donekle ubrajaju u katehetski tabu te je velikim djelom uključena u roditeljski spektar odgovornosti. S te bi strane, roditelji trebali svjesnije prihvatiti svoju ulogu i osvijestiti mlade o religioznima shvaćanjima morala i spolnosti nasuprot sveprisutnim utjecajima liberalnih medija i društvenih uvjetovanja budući da su oni nestabilnog identiteta⁷¹ i bržeg fizičkog sazrijevanja u odnosu na duševno sazrijevanje.

⁶⁶ Usp. S. VULETIĆ, I. PAŽIN, Dimenzioniranje spolnosti kroz prizmu personalističke norme za formaciju autentičnoga kršćanskog obiteljskog identiteta..., str. 148.

⁶⁷ M. ŠIMUNOVIĆ, *Obitelj u službi odgoja potpunog čovjeka*, Nadbiskupski ordinarijat Đakovo, Đakovo, 1983., str. 80.

⁶⁸ UJEDINJENI NARODI, *Opća deklaracija o pravima čovjeka*, 1998. Dostupna na: https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/src1.pdf (stranica konzultirana: 23.6.2019.)

⁶⁹ Citat kardinala Sean Bradyja. u: <https://www.accord.ie/resources/articles/the-family-as-the-foundation-of-society-address-by-cardinal-sean-brady> (stranica konzultirana 23.6.2019.)

⁷⁰ Usp. V. MANDARIĆ, *Religiozni identitet zagrebačkih adolescenata*, Institut društvenih znanosti - Ivo Pilar u suradnji s Katoličkim bogoslovnim fakultetom, Zagreb, 2000., str. 82.- 83.

⁷¹ Usp. S. VULETIĆ, I. PAŽIN, Dimenzioniranje spolnosti kroz prizmu personalističke norme za formaciju autentičnoga kršćanskog obiteljskog identiteta..., str. 160.

Potrebno je oživjeti tradiciju obitelji u pravom smislu te riječi koja otvorenom komunikacijom, bezuvjetnom potporom i ljubavi hlabro kroči kroz svijet rušeći predrasude modernog doba.

2.2.3 Stav ispitanika o predbračnim spolnim odnosima prema očitovanju vjerskog identiteta

U današnjem sekulariziranom svijetu svim se silama nastoji odbaciti Boga i osporiti kompetenciju Crkve za određena pitanja, poglavito ona ljubavi i spolnosti. Seksualnost je predstavljena kao antropološka činjenica bez religiozne dimenzije, povjerena čovjeku na slobodno raspolaganje, a svaki se stav Crkve po tom pitanju nameće kao protivan i povezan s grijehom. Mladi su, bez uporišnih i orijentacijskih točaka za ispravno nasljedovanje, podložni takvom određenju moralno-vjerske involucije koja vodi ćudorednoj praznini i krizi tradicionalnog morala.⁷²

U prilog tome, donosimo rezultate analize korelacije između ponuđenih stavova o predbračnim odnosima i pohađanja mise, koji su pokazali da je religioznost mladeži u velikoj mjeri uvjetovana prilikama u kojima adolescent živi⁷³ te da su jedan od glavnih razloga distanciranja mladih od Crkve: njen stav i propaganda po pitanju predbračnog ulaska mladih u spolne odnose.⁷⁴

Smatram kako kod većine mladih problem nije u samom stavu i propagandi Crkve, već u društvenim tumačenjima iste. Ne ulazeći u pomno proučavanje Crkvenih stavova o spolnosti, drže se duboko ukorijenjenog načela kako Crkva takve odnose smatra grijehom te ju samim time odbacuju kao mjerodavnu po tim pitanjima.

Svega 25,2% mladih, 5% manje u odnosu na prethodna istraživanja, smatra da je poštivanje predbračne čistoće važno jer je u skladu s moralnim naučavanjem Crkve dok se 54,5% ispitanika ne slaže s tvrdnjom da bi se predbračni spolni odnosi trebali izbjegavati iz istog razloga. Samim time ispitanici, koji smatraju da je za kršćanina važno da u brak uđe čist, u znatno nižoj mjeri na predbračne odnose gledaju kao na nešto normalno. Kod istih je utvrđena i pozitivna korelacija s tvrdnjama o odbacivanju spolnih odnosa prije braka zbog mogućih spolnih bolesti i neželjenih trudnoća.⁷⁵

⁷² Usp. I. FUČEK, Kako mlade uvjeriti u vjersko-moralne vrijednosti, u: J. Jelenić (ur.), *Mladi u postmodernoj, Kamo ide mladi naraštaj?*, FTI, Zagreb, 2002., 127.-128.

⁷³ Usp. S. VULETIĆ, I. PAŽIN, Dimenzioniranje spolnosti kroz prizmu personalističke norme za formaciju autentičnoga kršćanskog obiteljskog identiteta..., str. 153.

⁷⁴ *Isto*, str. 153.

⁷⁵ *Isto*, str. 152.

S praksom predbračnih spolnih odnosa u većoj se mjeri slažu oni koji nikada ne idu na misu (69%) od onih koji na misu idu samo ponekad (46,8%), dok je najmanje slaganje kod ispitanika koji na misu idu mjesečno ili češće (27,7 i 46,8%). Ovi rezultati nisu iznenađujući s obzirom na stav Crkve i moral koji promovira. Crkva je uvjerenjena da vjera ne samo da poštuje i prihvaća ljudsko, nego ga i uzdiže, usavršava i pročišćuje.⁷⁶

Iz prethodnih je rezultata proizašao zaključak da utjecaj obitelji uistinu nije zanemariv te da oni odgajani u duhu katolicizma doista pronalaze način da se odupru sveprisutnom slavljenju tjelesnog. Vođeni pravilnim smjernicama Crkve, ali i roditelja, shvaćaju da ih sama uzdržljivost prije braka ne čini savršenima u potpunosti, ali ih ukupnost života zasnovana na evanđeoskim savjetima u velikoj mjeri približava Kristovu pozivu na savršenost.⁷⁷

Međutim, može li se kod ispitanika koji se deklariraju kao kršćani, odbacivanje nominalnosti predbračnih spolnih odnosa kao nečega posve normalnog, povezati isključivo uz katolički moral ukoliko se kao razlozi izbjegavanja istih ističu i nelagodne posljedice koje oni sa sobom nose poput trudnoće i spolnih bolesti?

Smatram da donekle i može jer ukoliko su im ti odnosi od malih nogu usađeni kao čimbenici braka, po toj bi logici i sama trudnoća i rođenje djeteta koji predstavljaju svojevrsnu krunu takvih odnosa u njihovim očima bili rezervirani za ženidbeno sjedinjenje.

Veliki problem razlučivanja povezanosti izbjegavanja predbračnih spolnih odnosa i slijeđenja katoličkog morala činjenica da i gore navedeni ispitanici koji se deklariraju kao katolici u većoj mjeri zanemaruju emocionalne posljedice spolnih sjedinjenja i štetne psihološke učinke preuranjenih spolnih odnosa navodeći, kao glavne razloge apstinencije njegove fizičke posljedice. Razlog tome mogla bi biti činjenica što se emotivni aspekt spolnosti uglavnom zanemaruje, a naglasak se stavlja na tjelesno.

Nisu li tome krivi i mediji koji te posljedice ne iskazuju, televizija i filmovi koji seks prikazuju kao stvar bez posljedica, a promocija javnosti po pitanju sigurnog seksa orijentirana na je na kontraceptivna sredstva zaštite koja štite naše tijelo, ali ne i naš duh.⁷⁸

„Nema kondoma za srce“, natpis je na jednom od informativnih plakata o apstinenciji⁷⁹ i prvi koji se javno dotiče emocionalnog aspekta spolnosti. Mnogi nisu svjesni koliko tuge, jada i boli osjećaju osobe čije je dostojanstvo povrijeđeno nesavjesnim pristupanjima tjelesnom činu

⁷⁶ KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Dignitas personae- dostojanstvo osobe*, Dokumenti 154, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009., br. 15.

⁷⁷ IVAN PAVAO II., *Muško i žensko stvori ih- kateheze o ljudskoj ljubavi. Cjelovita teologija tijela*, Verbum, Split, 2013., str. 40.

⁷⁸ <http://www.glas-slavonije.hr/394796/3/Zrelo-zivjeti-svoju-spolnost> (stranica konzultirana 24.6.2019.)

⁷⁹ <https://www.bitno.net/obitelj/mladi-veze-samci/predbracni-seks-maloljetnicki-seks-predbracna-cistoca-emocionalne-opasnosti-cekanje-braka/> (stranica konzultirana: 24.6.2019.)

iskazivanja ljubavi. A zašto i bi, kada su emotivne boli oku skrivene te o njima ne razmišljamo koliko o vidljivim posljedicama. No ukoliko stvari promatramo s emotivne dimenzije mogli bismo uvidjeti da mnogi u takve odnose ulaze upravo iz želje za ljubavlju i prihvaćanjem, a kada to iz tih često prolaznih avantura ne dobiju, ostaju povrijeđenost i osjećaj odbačenosti i osamljenja koji na ljudsku psihu imaju jednak, ako ne i gori učinak od samih tjelesnih posljedica jer tijelo se može izliječiti, duša rijetko kad.

Već sam spomenula kako nas život vođen po evanđeoskim pravilima približava Kristovom pozivu na savršenost, stoga poziv Crkve na promociju morala i njeno nastojanje da ono ljudsko uzdigne, usavrši i pročisti smatram posve logičnim. Za Crkvu je ljubav, u većoj mjeri banalizirana i potisnuta od strane društva, utjelovljenje samoga Boga, a istinska seksualnost način njenog iskazivanja u činu potpunog predanja. Mladi odrasli u kršćanskom ozračju stoga shvaćaju zašto bi taj izljev Božanske ljubavi trebao biti rezerviran isključivo za supružnike i ne odbacuju misu kao nešto nepoželjno u svojim životima, za razliku od mladih koji u tom okružju nisu odrasli te na misne propovjedi i moralne smjernice Crkve gledaju s distancom i odbojnošću. Smatram da je to iz razloga što na njih gledaju s društvenog stajališta zabrane grijeha te im takve upute i smjernice donose nelagodu.

Negdje sam pročitala kako su svi naši osjećaji od nelagode, straha, tuge, sreće i radosti ništa drugo nego način na koji nam naša duša daje do znanja jesu li naša djela u skladu s njenim vjerovanjima stoga bi se nelagoda koju osjećaju prilikom mise i propovjedi kod mladih koji predbračne odnose prakticiraju mogla protumačiti na način da su u duši svjesni svojih grešnih načina, ali im to njihova tjelesna strana ne želi prihvatiti.

Seksualni moral Crkve je najviši *etos* ljubavi pa, iako voditi život prema načelima i etici Crkve nije lako, usrećujuće je. Njihovo bogatstvo otkriva kršćanski moral samo onima koji im se, pridržavanjem vjere te dragovoljnim predanjem i strahopoštovanjem prema Bogu, približavaju.⁸⁰

Od velike je važnosti osigurati mogućnost mladih, poglavito onih kojima su kršćanski odgoj, tradicija i kultura od velikog značaja, za ostvarenje iskoraka iz sociološke religioznosti u osobnu, istinsku vjeru prožetu moralnim ponašanjem.⁸¹

Sama kriza kršćanskog morala po pitanju spolnosti uvjetovana je i načinom predočavanja normi spolnog ponašanja koje su pretežno formulirane u zabranjujućem tonu i na autoritativan način. Iako su se norme shvaćanja spolnosti kroz vrijeme izmijenile teološkim

⁸⁰ Usp. A. LAUN, *Aktualni problemi moralne teologije*, Forum Bogoslova, Đakovo, 1999., str. 125.

⁸¹ S. VULETIĆ, I. PAŽIN, *Dimenzioniranje spolnosti kroz prizmu personalističke norme za formaciju autentičnoga kršćanskog obiteljskog identiteta...*, str. 153.

poučavanjem⁸² nekada se čini da službeni crkveni krugovi življenu vjeru mladih tumače prema načelu objektivnog uzorka ispravne i cjelovite vjere, onog značajnog, kako po pitanju identiteta tako i po pitanju konkretnog života.⁸³

„Spolno, kao i svaki drugi oblik ljudskog ponašanja, ima svoju moralnu dimenziju. Zanemarivanje moralne dimenzije spolnosti dovodi nas u opasnost dezintegracije i dehumanizacije jer sama biološka ili sociološka kontrola nije dovoljna za pravilno usmjeravanje ljudskog spolnog ponašanja“.⁸⁴

Mladi su nestabilni u svemu, pa tako i u prakticiranju spolnosti stoga bi im, ukoliko im moralne smjernice Crkve približimo na način koji će im biti zanimljiv i privlačan, mogli pomoći da umjesto u grijehu žive u ljubavi i vjeri. Umjesto seksualne, rušilačke revolucije, imali bi revoluciju vjere i ljubavi. Pritom je velika odgovornost stavljena na pleća Crkve, ali i roditelja i društva, ali smatram kako bi u svome naumu uspjeli samo da pronađu način međusobne suradnje.

U ovoj smo se cjelini dotakli istraživanja čiji rezultati ukazuju na istinsku razapetost mladih između tradicionalnih vrijednosti i liberalnih zapadnjačkih struja. No saznali smo i jednu bitnu stvar, a to je da mladi koliko god im se „slobode“ zapada činile privlačnima ne odbacuju u potpunosti tradicionalna shvaćanja o vrijednosti braka i obitelji što nam daje dovoljan poticaj da osvijestimo načine na koje ih možemo usmjeriti i vratiti na put vjere.

U idućoj ćemo cjelini pokušati iznijeti moralno katehetska promišljanja etike spolnosti u okviru predbračnih tečajeva i Crkvenih dokumenata.

⁸² *Isto.*, str. 154.

⁸³ Usp. I. PAŽIN, *Vjeronauk u školi...*, str. 90.

⁸⁴ Usp. V. VALJAN, *Moral spolnosti, braka i obitelji...*, str. 113.

MORALNA VRIJEDNOSNA USMJERENJA ETIKE SPOLNOSTI

Kako su u socijalnim okvirima pojmovi ljubavi i spolnosti uvelike iskrivljeni, Crkva nas kroz čitav niz dokumenata i tečajeva nastoji uputiti na njihov pravi smisao.

Da bi ljudi uistinu prihvatili i primjenjivali moralne smjernice Crkve potrebno je s odgojem za velikodušno i razborito življenje spolnosti krenuti na vrijeme.

3.1 Dokumenti crkvenog učiteljstva

Da Crkva na spolnost ne gleda kao na nešto čega bi se trebalo sramiti svjedoči i velik broj dijela kojima nam nastoji prikazati svu ljepotu izvornih oblika spolnosti, neiskvarenu društvenim viđenjima i utjecajima. Od niza značajnih, preko najcitiranijih, od *Persone humane* do *Amoris laetitie* i djela samog Pape Ivana Pavla II. *Teologija tijela*; Crkva slavi ljubav i spolnost kao najveći dar koji smo mogli primiti od Boga i najbolji način približavanja tom bezgraničnom izvoru bezuvjetne ljubavi.

3.1.1 Humanae vitae

Enciklika *Humanae vitae*⁸⁵ se u svom doktrinarnom dijelu dotakla teme braka u čiji centar postavlja uzajamno samodarivanje i zajedništvo supružnika u cilju rađanja i odgajanja novih života.

Istaknuta je prava narav bračne ljubavi gledana kroz prizmu vrhovnoga izvora, Boga „od koga svako oćinstvo u nebesima i na zemlji ima ime“.⁸⁶ Braćna je ljubav prikazana kao ćin slobodne volje, istovremeno i „sjetilna i duhovna“, kao pravi iskaz ljudske ljubavi koji raste i održava se kroz sve boli i radosti supružnićkog života. Ona je posvemašnja ljubav ispunjena prijateljstvom i nesebićnim dijeljenjem. „Tko istinski ljubi svoga braćnog druga ne ljubi ga samo radi onoga što od njega prima, nego i radi njega samog, radujući se što ga može obogatiti darivanjem sebe.“⁸⁷

⁸⁵ PAVAO VI., *Humanae vitae. Ljudski život. - Enciklika o regulaciji zaćeća*, Dokumenti 18, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1968. (ubuduće citirano HV)

⁸⁶ *Isto*, br. 11.

⁸⁷ *Isto*, br. 12.

„Kako bi se sačuvalo njegovo značenje izvornog uzajamnog sebedarja, bračni čin od supružnika traži da se daruju u cijelosti i da ne isključuju element vlastite plodnosti“.⁸⁸ Namjernim isključenjem dimenzije rađanja iz braka, spolni odnos supružnika gubi na vrijednosti, jer prestaje biti činom sjedinjenja iz ljubavi i postaje činom ispoljavanja tjelesnih potreba.⁸⁹ Sukladno tome, predbračni odnosi, koji još nemaju te elemente ostvarenosti, ne mogu provesti otvorenost rađanju i biti prepušteni potpunom činu posvemašnjeg darivanja.

3.1.2 Odgojne smjernice o ljudskoj ljubavi

I u dokumentu *Odgojne smjernice o ljudskoj ljubavi- obrisi spolnog odgoja*⁹⁰, spolnost je istaknuta kao temeljna sastavnica osobe i njezina odgojna procesa. Dio je tjelesnog, psihološkog i duhovnog razvoja pojedinca, a razlike u njenom izričaju kod muškaraca i žena „u punini odgovara Božjem naumu u skladu s pozivom na koji je svatko pozvan“.⁹¹

Spolnost usmjerena ljubavlju raste kako se osoba razvija te svoju puninu doseže postizanjem duševne zrelosti očitovanom kroz nesebičnu ljubav i davanje.

„Da bi vrednota spolnosti dosegla svoje uozbiljenje nikako se ne smije zanemariti odgoj za čistoću ... koja osposobljuje osobu da poštuje i promiče zaručničko značenje tijela.“⁹² Odgoj za čistoću, u okviru obitelji, omogućava nam da prevladamo tjelesne nagone tijela i slijedimo Božji poziv. Ističe se i vrijednost čistoće. „Djevičanstvo je poziv na ljubav: srce čini slobodnijim da ljubi Boga.“⁹³

Iz dokumenta možemo zaključiti kako je u sadašnjoj socio-kulturnoj situaciji djeci, adolescentima i mladima potrebno pružiti pozitivan i postupan afektivno-spolni odgoj, jer „šutnja nije valjano mjerilo ponašanja“.⁹⁴

3.1.3 Persona humana

Persona humana⁹⁵ je izjava Kongregacije za nauk o nekim pitanjima seksualne etike.

⁸⁸ *Isto*, br. 15.

⁸⁹ *Usp. Isto*.

⁹⁰ SVETI ZBOR ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Odgojne smjernice o ljudskoj ljubavi- obrisi spolnog odgoja*, Dokumenti 69, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1996. (Uбудuće citirano OSLJ)

⁹¹ *Isto*, br. 7.

⁹² *Isto*, br.13.

⁹³ *Isto*, br. 21.

⁹⁴ *Isto*, str. 62.

⁹⁵ KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Persona humana*, Dokumenti 47, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2003., br. 5. (Uбудuće citirano PH)

Ona jasno iznosi shvaćanje spolnosti kao čimbenika koji poglavito određuje život čovjeka i njenom utjecaju na čovjeka u cjelini. Navode kako se seksualna etika tiče i nekih temeljnih vrednota ljudskog i kršćanskog života i ustraju u ispravnom prenošenju svojih načela po tom pitanju bez obzira koliko im se svijet svojim shvaćanjima i običajima opirao.

Cilj izjave nije rasprava o zlouporabi seksualne sposobnosti niti glorifikaciji ćudoređa, nego se njome želi ponoviti učenje Crkve o ovim pitanjima zbog sve većeg pritiska teških zabluda i iskrivljenog ponašanja.⁹⁶ mlzriče se, stoga, nužnost pravodobnog poučavanja, pri čemu je dužnost biskupa da u svim stvarima koje se odnose na seksualnost vjernike uče moralnu nauku, bez obzira na teškoće na koje pri izvršavanju te svoje zadaće nailaze...“ te poticanja vjernika na čisti život u čemu bi im trebali pomoći „disciplina osjetila i duha, budnost i razboritost u izbjegavanju grešnih prigoda, čuvanje stida,..., i česta molitva...“.

Iako ne s ciljem uzdizanja kreposti, kongregacija se dotakla i te teme s ciljem osvješćenja vjernika vezano uz čistoću. Čistoća je sredstvo približavanja Kristu, a uključena je u darove Duha Svetoga. Ističu da ona nije isključivo izvanjski stav, ono što je bitno čistoća je duše. Navode potrebu oslobađanja čovjeka iz okova grijeha, zbog kojih je čovjek razapet između „zakona uma njegova i drugog zakona koji je u udovima“ no i da bi rješenje tog problema trebali potražiti u Kristu.

Stanje u današnjem društvu po meni najbolje opisuje sljedeća rečenica; „Poštivanje prirodnog zakona u području spolnosti, kao i održavanje čistoće došlo je u nemalu opasnost,..., zbog današnje težnje da se što je moguće više...zaniječće stvarnost teškoga grijeha, barem unutar konkretnoga ljudskog života“.⁹⁷

Da je ova, prethodno citirana, rečenica primjenjiva možemo i danas potvrditi smo kroz prethodne cjeline. Grijeh je sveprisutan, a nijećemo njegovo postojanje zavaravajući se iskrivljenim slikama morala koje nam društvo svakodnevno servira. Međutim, uvjeren sam kako će donekle pozitivan trend povratka tradicionalnim vrijednostima⁹⁸ pomoći u obnovi društvenog morala i prepoznavanju istinskih vrijednosti.

⁹⁶ Usp. K. HÖRMAN, Ciljevi izjave Persona humana, u: *Bogoslovska smotra* 47 (1977.) 4., str. 378.

⁹⁷ PH, br. 16.

⁹⁸ Odnosi se na činjenicu da su rezultati istraživanja koji su kolacionirali stavove mladih o predbračnim spolnim odnosima i braku u mnogim slučajevima pokazali da je popularnost svjetskih trendova po pitanju spolnosti i morala na ovim prostorima ipak u blagom padu.

3.1.4 Amoris laetitia

I ova se „postsinodalna apostolska pobudnica upućena biskupima, prezbiterima i đakonima, kršćanskim supruzima i svim vjernicima laicima o ljubavi u obitelji“,⁹⁹ baš poput prethodnih dokumenata dotakla krucijalnih tema u ovo vrijeme moralne degradacije.

Za razliku od prethodnih nazivana je i kompromisnim dokumentom, jer je Papa Franjo u svojim promišljanjima, osim Crkvenih iznio i stajališta koja će zadovoljiti i liberalne struje te samim time i jednima i drugima ostavio dovoljno prostora za daljnji rad i promišljanje.¹⁰⁰

Dokument osim o obitelji u svjetlu Božjeg nauma i izazovima s kojima se obitelj susreće, izlaže pastoralne perspektive za praćenje osoba na putu prema braku i tijekom braka.

Posebno poglavlje posvećeno je odgoju djece „Obitelj se ne može odreći toga da bude mjesto potpore, vođenja i usmjeravanja, koliko god da mora pronalaziti nove metode i otkrivati nove izvore“¹⁰¹, „samo ako budemo posvetili vremena svojoj djeci, razgovarali s njima jednostavno i s ljubavlju o važnim stvarima i pronalazili zdrave načine na koje će provoditi svoje vrijeme moći ćemo izbjeći prodor štetnih utjecaja.“¹⁰²

U ovom je odjeljku jasno vidljiv stav koji Papa zauzima po pitanju odgoja, a potvrđuje i ono dosad iznijeto u prethodnim cjelinama. Iako Crkva ne bježi od odgoja djece, odgoj počinje i ostaje prvenstveno u obitelji. Jasne smjernice od malih nogu oblikuju njihova moralna uvjerenja koja će ih kasnije, unatoč mogućim zabrudama koje društvo bude stavljalo pred njih, voditi na putu ljubavi i vjere. Od otvorene komunikacije, pravodobnog spolnog, uz sve ostale oblike, odgoja te prenošenja vjere roditelji ne bi trebali bježati, naprotiv trebali bi ustrajati u tim pitanjima i kada se čini da sve to možda nema smisla zbog jakih utjecaja okoline.

Pritom je velik naglasak stavljen na pravovremen i dobi prigodan spolni odgoj, koji „pomaže osobi sačuvati zdrav osjećaj stida“¹⁰³, ali i na nužnost Crkve na promjenu po tom pitanju jer je „novi, prikladniji jezik“¹⁰⁴ potreban kako bi u mladima koji su svakodnevno zasuti pornografijom i osjetilnim podražajima, izazvali pozitivnu reakciju na učenja Crkve.

Prema Papi spolnost gubi svaku dvoznačnost i dobiva svoj pravi smisao tek u okviru tjelesnog združivanja bračnih drugova, življena s ljubavlju i posvećena sakramentom koji nije

⁹⁹ FRANJO, *Amoris laetitia – Radost ljubavi. Postsinodalna apostolska pobudnica o ljubavi u obitelji*, Dokumenti 171, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2016., br. 3. (Ubuduće citirano AL)

¹⁰⁰ <https://www.ks.hr/amoris-laetitia--radost-ljubavi-d171~1> (stranica konzultirana 24.6.2019.)

¹⁰¹ AL, br. 198.

¹⁰² *Isto*, br. 199.

¹⁰³ *Isto*, br. 213.

¹⁰⁴ *Isto*, br. 213.

samo „neka stvar“ nego sam Krist koji „po sakramentu ženidbe dolazi u susret kršćanskim supruzima. Ostaje s njima, daje im snage da ga slijede...“.¹⁰⁵

Bračna ljubav „obuhvaća dobro čitave osobe stoga je kadra posebnim dostojanstvom obogatiti tjelesna i duševna očitovanja te ih oplemeniti kao elemente i posebne znakove bračnog prijateljstva“.¹⁰⁶ Ona opstaje i kada se fizički izgled promijeni jer kad se čovjek zaljubi zaljubljuje se u sve ono što čini voljenu osobu, u identitet te osobe vidljiv očima ljubavi. Čovjek svoj izbor neprestano iznova potvrđuje i „izražava u blizini ispunjenoj nježnošću“.¹⁰⁷

Papa ističe kako je Crkva “svjesna slabosti mnoge svoje djece” te premda „uvijek vjernicima preporučuje savršenstvo i poziva na potpuniji odgovor Bogu“ i dalje „brižno prati svoju najslabiju djecu, vraćajući povjerenje i nadu...“¹⁰⁸

3.1.5 Teologija tijela

Mi kao ljudska bića ne možemo vidjeti svoju dušu, ali možemo vidjeti njezine učinke, a ono što je zapravo veličanstveno jest da naša duhovna dimenzija treba i nešto opipljivo kako vi se izrazila. Ona treba tijelo. Međutim, u današnjoj se kulturi tijelo uglavnom pogrešno shvaća te su, unatoč ležernom načinu na koji televizija i filmovi prikazuju seksualnu intimu, mnogi od nas krajnje sumnjičavi prema činjenici da su naša tijela nešto „dobro“.

Ivan Pavao II. svom dijelu *Teologija tijela*¹⁰⁹ iznosi, ne samo promišljanja o braku i ljudskoj spolnosti, nego nam nastoji iskazati i ljepotu Božjeg plana za našu tjelesnost, kojom izražavamo svoju seksualnost i ostvarujemo radost njenog življenja.¹¹⁰

Sveti je otac i o tome ponudio fascinantne uvide koji bi parovima trebali poslužiti kao vodilja o važnosti čistog hodanja i čuvanja sjedinjenja muškarca i žene isključivo za brak.

Prema njemu mi uistinu vidimo samo tijelo, ali ono u svojoj suštini izražava samu osobu i njenu dušu. Ujedno, svi smo stvoreni na Božju sliku i priliku, a Bog? Bog je ljubav. Mi trojstvenu ljubav ne možemo izravno promatrati, ali nas je Bog stvorio takve, da ju možemo vidjeti jedni u drugima, osobito u međusobnom sebedarju muškarca i žene kada se u ljubavi predaju jedno drugome. Stoga se, svojim sjedinjenjem u spolnom činu, muž i žena predaju jedno drugome u potpunosti- duhovno i tjelesno, a ljubav između njih se izljuje na isti način na koji se Bog izljuje u ljubavi unutar Trojstva.

¹⁰⁵ Isto, br. 58.

¹⁰⁶ Isto, br. 107.-108.

¹⁰⁷ Isto, br. 21.

¹⁰⁸ Isto, br. 222.

¹⁰⁹ C. WEST, *Što je teologija tijela i kako može promijeniti moj život*, Verbum, Split, 2012., str. 3.

¹¹⁰ Isto.

Ta spolna ljubav je način na koji muškarac i žena daju uzajamno obećanje o potpunom i trajnom predanju jedno drugom stoga bi se, upravo iz tih razloga, trebala čuvati za brak.

U današnje se vrijeme na seksualni odnos, u većini slučajeva, gleda kao zadovoljstvo i odušak u koji se ljudi upuštaju jer im se neka osoba sviđa, žele ju bolje upoznati ili ju svim silama žele zadržati. Na taj način vrijeđaju jedno drugo, ali se i iskorištavaju jer, kako je upravo Papa Ivan Pavao II. jednom napisao, suprotno od ljubiti nije mrziti drugoga, već ga koristiti kao objekt.¹¹¹

Svi ovi dokumenti u suštini potvrđuju teze iznijete kroz ovaj rad: od degradacije spolnosti kroz isticanje tjelesnosti do potrebe postupnog i pravovremenog spolnog obrazovanja mladih kako bi naučili cijeniti pravu vrijednost čistoće i tjelesnog sjedinjenja utemeljenog na obećanju međusobnog darivanja i uzajamnog rasta u ljubavi.

S obzirom na stajalište koje zauzimaju po pitanju pripadnosti seksualnih odnosa kao isključive sastavnice braka, moralno je stajalište ovih dokumenata po pitanju predbračnih odnosa u potpunosti jasno. Predbračni spolni odnosi su uistinu grijeh, ali ne zbog samih tjelesnih reperkusija koje sa sobom nose, koliko zbog štete koju čine našoj duši i odnosu sa Kristom.

Spolni i ženidbeni moral Crkve počinju imati smisao tek kada se promatraju na ovaj način te se ne vide kao licemjerman popis zabrana već kao poziv da živimo ljubav za koju smo stvoreni.¹¹²

3.2 Pastoralne smjernice o odgoju za istinsko vrednovanje ljudske seksualnosti

Živjeti predbračnu teškoću u vremenu moralne dekadencije i sveprisutne promocije tjelesnog može se činiti kao izazov, no uz pravilnu motivaciju i ufanje u Boga moguće je iznaći načine oslobađanja od tjelesnih nagona i slavljenja ljubavi kroz snagu koju nam pružaju slobode čistog hodanja.

Dok su se prethodne cjeline bavile opisima ljubavi i spolnosti za duhovnog stajališta, ispitivale stajališta mladih o predbračnim spolnim odnosima i Crkvenom shvaćanju morala, kao i brojnim dokumentima koji nam ta shvaćanja nastoje približiti, ovaj će naslov pokušati ponuditi konkretne savjete za suzdržavanje od seksualnih aktivnosti prije braka te istaknuti važnost predbračnih tečajeva za buduće supružnike.

¹¹¹ K. ZENO, *Zašto nije dobro živjeti zajedno prije braka?*, Verbum, Split, 2012., str. 5.

¹¹² C. WEST, *Što je teologija tijela i kako može promijeniti moj život...*, str. 2.

3.2.1 Analiza predbračnih tečajeva

Predbračni tečajevi svim vjernicima koji žele pristupiti sakramentu ženidbe služe kao „crkvena priprava na brak“.¹¹³ Cilj tečaja je kroz niz predavanja približiti obiteljsku i bračnu tematiku s različitih aspekata te ih svjedočenjem kršćanskog iskustva uputiti u sve sfere bračnoga života.

Potaknuti iskustvima mnoge crkve promiču pripreve za brak i prije zaruka, već u ranim godinama adolescencije.¹¹⁴

Kako je važno voditi zaručnike na putu pripreve za ženidbu istaknuto je u mnogim Crkvenim dokumentima. Tako Papa Franjo u svome djelu, *Amoris laetitia*, ističe da budućim supružnicima; „treba pomoći da vide privlačnost potpunog sjedinjenja koje uzdiže i usavršava socijalnu dimenziju postojanja te spolnosti daje najdublje značenje.“¹¹⁵ Papa također ističe kako bi zajednica trebala poticati zaručnike na njihovu putu rasta u ljubavi jer „njihov poseban oblik prijateljstva može postati zarazan i u prijateljstvu i bratstvu poticati rast kršćanske zajednice, čiji su dio.“¹¹⁶

„Teme predbračnih tečajeva moraju imati u vidu sva područja koja su usko povezana s pravim poimanjem svetosti ženidbe i obitelji unutar Božjeg plana spasenja u Crkvi i u svijetu. Trebaju obrađivati kontrolu rađanja, kontracepciju, abortus, seksološke probleme, ne samo s medicinsko-etičke nego u prvom redu s teološke strane.“¹¹⁷ Tako su neke od tema koje se obrađuju na tečajevima ljubav i spolnost, odgovorno roditeljstvo, osnovne odrednice kršćanskog braka, prirodno planiranje obitelji, psihologija bračnog para i slično, a kako se o svakoj od njih govori sa teološkog gledišta ukratko ću iznijeti stav Crkve o pojedinoj temi.

Kako se tečaj održava interdisciplinarno obuhvaća širok spektar predavača od svećenika, psihologa do liječnika i bračnih parova koji žive u skladu s naukom Crkve.

No, iskreno, vrlo često od strane budućih mladenaca se može čuti kako im je pohađanje toga tečaja naporno i da ne vide smisao tečaja u kojem će im svećenik koji sam nije iskusio stvarnost bračnoga saveza govoriti o braku. Osobno, smatram kako je ta priprava nužna jer nam pruža uvid u brak kao trajnu zajednicu muža i žene sa crkvenog gledišta s obzirom da je većini ljudi, posebno onima koji vjeru ne žive, takav stav potpuna nepoznanica. Smatram da se na tečaju može puno toga naučiti o tome što brak ustvari jest, kako se postaviti kada stvari ne idu

¹¹³ <http://obitelj.zg-nadbiskupija.hr/clanci/pregled/o-zarucnickim-tecajevima/17> (stranica konzultirana 25.6.2019.)

¹¹⁴ Usp. J. ĆORIĆ, Analiza predbračnih tečajeva u gradu Splitu. u: *Crkva u svijetu*, 39 (2004.) 1., str. 41.

¹¹⁵ AL, br. 206.

¹¹⁶ *Isto*, br. 207.

¹¹⁷ Usp. J. ĆORIĆ, Analiza predbračnih tečajeva u gradu Splitu..., str. 44.

glatko i kako smo ih zamislili, kako njegovati tu međusobnu ljubav i kako ju potaknuti na daljnji rast. Tečaj nas također priprema na probleme koji mogu iskrsnuti i savjetuje načine za njihovo rješavanje.

Istraživanja provedena po završenim tečajevima kroz godine su ukazala na stvari koje bi trebalo promijeniti kako bi uspjeh tečajevi bili još uspješniji. Kao glavne zamjerke tečajevima izdvojile su se veličina grupa (ispitanici su izjavili da im manje grupe daju više prostora za doživljaj predavanja)¹¹⁸ i način izlaganja pojedinih predavača (iako je vidljivo da svi predavači posjeduju i više no zadovoljavajuće znanje o temama koje se obrađivane, mnogi zbog svog stava i načina izlaganja nisu uspjeli u prenošenju tog znanja i privlačenju pažnje polaznika tečajevea).¹¹⁹

Predbračni tečaj ne bi trebalo doživljavati kao rutinsku obavezu nego kao školu ljubavi koja će nam pružiti uvid i pomoći nam da svoju ljubav živimo u okrilju Krista.

3.2.2 Čednost - temelj za sretan i ispunjen brak

“Kao autentična ljudska alternativa tehnološkoj vladavini nad vlastitim tijelom”¹²⁰, čednost se ističe kao vrлина iskrene ljubavi budućih supružnika. Kako bi se mogli jedno drugom u potpunosti predati u okviru spolnog čina moraju se prvo posjedovati.¹²¹

Čednost je uistinu poželjna u svim vezama pa i onima koji vode u brak, a čisto hodanje „može itekako biti sretno i plodno“¹²² te samim time poslužiti kao dobra priprava za brak. Doduše, mnogi pokušavajući ostati na putu kreposti nailaze na probleme, jer im i sami poljupci i tjelesni dodiri ljubljenog uzrokuju bludne misli i guraju ih u griješne prigode. Neki autori smatraju da su volja i želja za čistim hodanjem iskonski dio nas, no da nas mediji i slika koju nam društvo servira kao normalnu uporno zavaravaju.

Everet, u svom djelu *Istinska ljubav*, iznosi zanimljive teze upravo o gubitku nevinosti¹²³ i želji za njenim očuvanjem. Prema njemu je gubitak nevinosti, bilo da je riječ o osobnom izboru ili je ista prisilno oduzeta osobi stvar prošlosti. Ono što je bitno, sadašnje i što predstavlja tu svojevrsnu drugu priliku upravo je čistoća i odluka da ju ponovno živimo do trenutka stupanja u bračnu zajednicu. Radom na sebi, okretanju čitavim srcem Kristu i njegovoj bezgrješnoj

¹¹⁸ Usp. *Isto*, str. 46.- 48.

¹¹⁹ Usp. *Isto*.

¹²⁰ PH, br. 35.

¹²¹ Usp. *Isto*, br. 7.

¹²² J. DŽOJIĆ, D. DŽOJIĆ., *Muš i žena u čistom hodanju*, Tonimir, Varaždinske Toplice, 2012., str. 6.

¹²³ Može li se nešto što je osmišljeno kao najveći dar u ljubavi voljenoj osobi u okviru braka uistinu izgubiti u fizičkom smislu kao stvar koju smo jednostavno pomjerali s pravog mjesta i zaboravili gdje smo ju ostavili? Usp. J. EVERT, *Istinska ljubav*, Verbum, Split, 2013., str. 20.

Majci možemo iznova postati osobom kojom nas Bog poziva da budemo. Bog nam svako jutro daje mogućnost izbora te obnavlja svoje milosti¹²⁴, pa nije li nam Isus pokazao širinu svog milosrđa kada je u Bibliji obranio preljubicu, oprostio joj i rekao da više ne griješi (Iv 8,1-11). Drugim riječima, iako se dogodi da možda posrnemo pred grijehom i tjelesnim užiticima Bog nas neće u potpunosti otpisati, naprotiv čisto srce i čistoća življenja uvijek će nas vratiti u njegovo okrilje, gdje i pripadamo.

Pod čistim se hodaњem podrazumijeva „takav način druženja dvoje mladih suprotnog spola, u kojem nema prisutnosti nikakvih tjelesnih nježnosti, niti poljubaca, niti držanja za ruke.“¹²⁵ Vjerujem kako je ipak većini mladih ova definicija nepojmljiva za provođenje u djelo stoga je čisto hodaње u većini slučajeva ograničeno na uzdržavanje od seksualnih aktivnosti prije braka.

Često se mladi koji se odluče na takav korak iznenade koliko im slobode takav vid hodaња pruža, jer su s isključenjem tjelesne dimenzije „prisiljeni“ provodi vrijeme s osobnosti osobe, ne s njenim tijelom. Čistim hodaњem upoznaju „pravo lice neke osobe“, upoznaju osobu kakvom ju je Bog zamislio da ona bude, upoznaju njenu dušu, a njene misli, dijela i postupke prosuđuju čiste glave bez straha od „gubitka“ tjelesnih užitaka. Uistinu smatram kako bolje pripreme za bračni suživot od čistog hodaња nema. Iskreno vjerujem da nam Bog s pozivom na određen način života istovremeno daje i sredstva s kojima ćemo ih ostvariti.¹²⁶

Što nam to može pomoći u očuvanju čistoće čija je alternativa život mediokriteta koji živimo sami za sebe bez iskustva prave, iskrene ljubavi?¹²⁷ Evert u svom djelu *Istinska muževnost* daje nekoliko savjeta po tom pitanju te kao najbitnije stavke u očuvanju čistoće iznosi sljedeće¹²⁸:

1. *priznavanje problema i postavljanje ciljeva* - Mnogi od nas su preponosni stoga odbijaju glasno priznati da imaju problem te zatražiti pomoć u njegovu rješavanju. Međutim, ukoliko se borimo s nečistim mislima i spolnim željama, a nastojimo živjeti čistoću koga ćemo ukoliko ne Nebeskog Oca pitati za pomoć i moliti ga da nam pomogne u izdržavanju i izbjegavanju napasti.

¹²⁴ Usp. *Isto*, str. 21.

¹²⁵ J. DŽOJIĆ, D. DŽOJIĆ., *Muš i žena u čistom hodaњу...*, str. 7.

¹²⁶ Usp. J. EVERT, *Istinska ženstvenost*, Verbum, Split, 2012., str. 47.

¹²⁷ Usp. J. EVERT, *Istinska muževnost*, Verbum, Split, 2012., str. 51.

¹²⁸ *Isto*, str. 41.

2. *uklanjanje napasti* - „Ako ozbiljno želimo živjeti u čistoći, moramo se iskreno preispitati kada i gdje padamo.“¹²⁹ Odnosno, moramo ukloniti sve što nas može dovesti u napast te izbjegavati onaj način ponašanja za koji znamo da nas potiče na blud. Lakše ćemo ustrajati u svom naumu ukoliko se okružimo s ljudima sličnih uvjerenja koji će nam na tom putu biti podrška. Slično je i s izbjegavanjem stimulansa poput pornografskih filmova, internetskih portala i medija koji promiču tjelesnost.

3. *ispovijed i euharistija* - Loše navike iznimno je poželjno zamijeniti dobrima. U tome će nam uvijek pomoći sakramenti i sudjelovanje na misi koja je „izvor čistoće“¹³⁰. Po primanju sakramenata oslobođeni smo od grijeha i dobivamo novu snagu u Kristu koja će nam pomoći da izbjegnemo napasti.

4. *molitva* - Vrijeme provedeno u molitvi pomoći će nam da se odupremo svjetovnim požudama i ustrajemo u čistoći koju bi željeli živjeti. Zajedničkom molitvom budući supružnici nalaze okrilje u Božjoj milosti, njeguju svoju ljubav te ju potiču na daljnji rast. „Ljubav... je pobjedonosna jer moli“¹³¹ riječi su Pape Ivana Pavla II. i ona nam može pomoći da pobijedimo napast i očuvamo čistoću.

Mnogo je načina na koji par može kvalitetno provoditi svoje vrijeme u uživajući u predbračnoj čistoći radeći na svom odnosu i rastući u ljubavi koju će jednom, okruniti brakom.

Težnja životu kreposti ne znači da je osoba drugačija u negativnom smislu, kako bi to pripadnici liberalnih struja opisali, znači da je sposobna pobijediti požudu i tjelesne nagone i njegovati ljubav na pravi način. Kreposan je onaj koji je pobijedio „sebe“, a kako stara poslovice kaže „*pobijediti sebe najveća je pobjeda*.“ Jer prava ljubav, ona proizašla iz Božjeg plana za svakoga od nas, nikada ne može biti izgubljena. Ako se izgubi ostaje nam utjeha da to i nije bila ljubav nego iluzija ljubavi te da nas voljena osoba čeka negdje u budućnosti.

Iako će Crkva uvijek biti uz svoju djecu, čak i kada griješe, moralna degradacija današnjeg društva nikako nije prihvatljiva stoga je potrebno snažnom suradnjom roditelja, kulturnih institucija i Crkve usmjeriti djecu i mlade na put ljubavi i ponuditi im drugu, bolju verziju interpretacije spolnosti od one predstavljene u medijima i društvu.

¹²⁹ Usp. *Isto*, str. 42.

¹³⁰ Usp. *Isto*, str. 43.

¹³¹ IVAN PAVAO II., *Muško i žensko stvori ih - kateheze o ljudskoj ljubavi. Cjelovita teologija tijela*, Verbum, Split, 2013., str. 376.

ZAKLJUČAK

Seksualnost je poprimila neviđenu širinu gubeći pritom na dubini i kvaliteti, a spolno sjedinjenje više ne predstavlja isključivo bračni čin potpunog predanja u ljubavi nego se sve više poistovjećuje sa egoističnim zadovoljenjem strasti. Zbog tih zabrinjavajuće benevolentnih stavova genitalizacije spolnosti današnje kulture lakog seksa, mladi žude za pravim vodstvom na ovom području.

Mladi izloženi liberalizirajućem utjecaju medija koji spolnost veličaju kao nešto tjelesno, a u nedostatku moralnih usmjerenja roditelja i Crkve, često bivaju prepušteni vlastitoj znatiželji o istraživanju tjelesnog i pritisku vršnjaka o važnosti prethodnih spolnih iskustava.

Roditelji, često u strahu od vlastite nekompetentnosti, to mjesto prepuštaju medijima ili svjetovnim institucijama zanemarujući pritom onu moralnu dimenziju spolnosti koju bi mogli pronaći u okviru Crkve.

Crkva je u ovim pitanjima često potisnuta jer se, zbog pogrešnih tumačenja njenog nauka i pomalo krutih normi u kojima su izneseni, smatra da je njen stav po pitanju spolnosti i spolnih sjedinjenja jasan. Banalizirano rečeno, većina ljudi na stav Crkve prema spolnosti i spolnim odnosima gleda kao na osudu istih, zanemarujući pritom velik broj učenja koji veličaju istinsku spolnost kao medij iskazanja potpune ljubavi i približavanja Bogu.

Ovakav stav, potvrđuju brojna socio-religijska istraživanja. Rezultati istraživanja u okviru projekta "Kršćanski identitet i kvaliteta bračnog obiteljskog života" ukazali su na zabrinjavajući porast predbračnih odnosa i sve ranijeg stupanja u spolne odnose. Mladi se sve više udaljavaju od Crkve, čija tumačenja smatraju zastarjelima i rigoroznima, a roditelji se zbog želje očuvanja kakvog takvog odnosa s djecom i mira u obitelji prepuštaju struji modernog roditeljstva koja otvoreno ili prešutno odobrava mladenačku potrebu za zadovoljavanjem tjelesne znatiželje.

U današnje vrijeme pristup tematici spolnosti i spolnog morala zahtjeva prilagodbu normi Crkvenog poučavanja i osviještenje roditelja na važnost spolnog odgoja, u za to primjereno vrijeme.

Važnost pravodobnog i pravilnog spolnog odgoja aktualna je tematika posljednjih godina, a u njegovo se promicanje uključila i Crkva. Stoga smo ovim radom nastojali prići spolnosti sa Crkvenog stajališta te samim time ponuditi antitezu svjetovnim definicijama koje ju svode isključivo na tjelesnost.

Pokušali smo dočarati ljepotu koju ona, kao sastavnica iskrene i autentične ljubavi, u sebi nosi i vratiti joj njeno istinsko značenje koje je u današnjem društvu nepravedno potisnuto.

Prva je cjelina, osim analize ovog banaliziranog poimanja vrijednosti seksualnosti, istraživala i stavove mladih o predbračnim odnosima te razloge zbog kojih, sve ranije, stupaju u predbračne spolne odnose. Tako se pokazalo da mladi u predbračnim odnosima ne vide ništa loše te da na čednost ne gledaju kao na integralni dio kršćanskog identiteta. Taj, sve prisutan stav, posljedica je olakog društvenog shvaćanja spolnosti u cjelini i sveprisutne glorifikacije tjelesnosti koja čednost predstavlja kao društveno nepoželjnu, čak i sramotnu, osobinu te mlade vodi u zabludu. Uz sve prisutno otvoreno podržavanje ovakvih oblika ponašanja, ali i prešutno roditeljsko odobravanje, mladima ne preostaje ništa drugo nego pratiti „struju“ i kročiti putem grijeha udaljavajući se od Crkve i njenih učenja. Kao glavni razlozi ranih stupanja u spolne odnose ističu se zaljubljenost i strah od gubitka voljenog (kod djevojaka) dok je taj sentiment kod mladića zamijenjen željom za dokazivanjem u društvu i prolaznim avanturama. Iako po pitanju dobi stupanja u spolne odnose nema rodnih razlika, po pitanju društvenog tumačenja istih, ipak je vidljiv patrijarhalni stav tradicionalnog društva u kojem je, unatoč društvenom odobravanju takvih ponašanja, za djevojke ipak poželjno da u brak uđu kao djevice te se na djevojke koje prakticiraju spolne odnose prije braka gleda kao na „lake“ žene, dok se mladiće za ta ista ponašanja hvali. Sveprisutna medijska promocija nemorala, kao i utjecaj vršnjaka, od velikog su značaja za odluke mladih te bi trebalo poraditi na vraćanju tradicionalnih vrijednosti u centar pozornosti.

Druga cjelina donijela je pregled različitih istraživanja o stavovima mladih o predbračnim spolnim odnosima te njihovu usporedbu sa polaznim istraživanjem rada u okviru projekta, „Kršćanski identitet i kvaliteta bračnog i obiteljskog života“. Analiza rezultata tih istraživanja ukazala je na poraznu sliku društva kao sredine u kojoj mladi pronalaze uzore svog djelovanja. Utvrđena je visoka stopa ranog stupanja u spolne odnose, kao i stopa roditeljskog odobravanja takvog ponašanja. Istraživanja su ukazala i na činjenicu da je nužno pravovremeno provođenje spolnog odgoja koji bi mlade osvijestio na tjelesne, psihičke i duševne posljedice takvih oblika ponašanja. Unatoč sveprisutnoj degradaciji institucije braka, velika većina mladih ipak prepoznaje njegovu važnost i želi stupiti u brak. Zabrinjavajuća je međutim, činjenica da mladi ne shvaćaju vrijednost čednosti kao temelja čvrstog braka i ne prepoznaju ljepote čistog hodanja, a o tim se temama u medijima okupanima seksualnim blještavilom ipak ne govori.

Ljepotu čednosti i benefite čistog hodanja mogu upoznati isključivo kroz Crkveni nauk, a većina mladih se, po stupanju u spolne odnose, odmiče od Crkve u strahu od osude grješnih ponašanja.

U trećoj su cjelini sadržani dokumenti Crkvenog učenja koji nude drugu stranu učenja o spolnosti kao i pastoralno-moralno-katehetske smjernice odgoja mladih za istinski doživljaj ljubavi i tjelesnog predanja. Pokušali smo još jednom ukazati na ljepote i vrijednosti čednosti i čistog hodanja, a analizirali smo i predbračne tečajeve koji su danas sastavni dio pripreve za brak svakog mladog para. Analiza tečajeva pokazala je da velika većina budućih supružnika ne vidi problem u spolnim odnosima prije braka jer su zaručeni i „podrazumijeva“ se da će se okruniti svoju vezu brakom.

Iako smo radom samo zagrebli površinu ove sveobuhvatne i opsežne teme, smatramo kako će mnogima poslužiti kao korisno štivo koje može ponuditi puno toga za razmišljanje. I ako se ikada nađemo u dilemi kojim putem krenuti ili poželimo pokleknuti pod pritiskom iz straha da ćemo ne stupanjem u spolne odnose izgubiti voljenu osobu trebali bi se prisjetiti riječi iz Biblije:

„Ljubav je strpljiva, ljubav je dobrotiva; ona ne zavidi, ne hvasta se, ne oholi se. Nije nepristojna, ne traži svoje pravo, nije razdražljiva, ne pamti zlo; ne raduje se nepravdi, nego istini. Sve izdržava, nikad ne gubi vjeru, uvijek se nada, sve podnosi. Ljubav nikad neće uminuti.“ (1. Kor 13, 1-7.)

BIBLIOGRAFIJA

Crkveni izvori i dokumenti:

- FRANJO, *Amoris laetitia – Radost ljubavi. Postsinodalna apostolska pobudnica o ljubavi u obitelji*, Dokumenti 171, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2016.
- IVAN PAVAO II., *Muško i žensko stvori ih. Kateheze o ljudskoj ljubavi. Cjelovita teologija tijela*, Svezak II., Verbum, Split, 2013.
- KAŠTELAN, J., DUDA, B. (ur.), *Biblija: Stari i Novi zavjet*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1995.
- KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Dignitas personae - dostojanstvo osobe*, Dokumenti 154, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009.
- KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Persona humana*, Dokumenti 47, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2003.
- PAVAO VI., *Humanae vitae. Ljudski život - Enciklika o regulaciji začeca*, Dokumenti 18, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1968.
- SVETI ZBOR ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Odgojne smjernice o ljudskoj ljubavi- obrisi spolnog odgoja*, Dokumenti 69, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1996.

Djela:

- ARAČIĆ, P., ČRPIĆ, G., NIKODEM, K., *Postkomunistički horizonti. Obrisi sustava vrijednosti i religijskih orijentacija u deset postkomunističkih zemalja*, Biblioteka Diacovensia, Đakovo, 2003.
- ARAČIĆ, P., *Rasti u ljubavi. Priprava za brak i obitelj i pastoral zaručnika*, Glas Koncila, Zagreb, 2000.
- DŽOJIĆ, J., DŽOJIĆ, D., *Muš i žena u čistom hodanju*, Tonimir, Varaždinske Toplice, 2012.
- EVERT, J., *Istinska muževnost*, Verbum, Split, 2012.
- EVERT, J., *Istinska ljubav*, Verbum, Split, 2013.
- EVERT, J., *Istinska ženstvenost*, Verbum, Split, 2012.
- KLUGE, N., *Sexualverhalten Jugendlicher heute. Ergebnisse einer repräsentativen Jugend und Elternstudie über Verhalten und Einstellungen zur Sexualität*, Materialien Juventa, Weinheim- München, 1998.
- KUBY, G., *Nova ideologija seksualnosti*, Verbum, Split, 2010.
- LAUN, A., *Aktualni problemi moralne teologije*, Forum Bogoslova, Đakovo, 1999.

- MANDARIĆ, V., *Religiozni identitet zagrebačkih adolescenata (monografija)*, Institut društvenih znanosti - Ivo Pilar u suradnji s Katoličkim bogoslovnim fakultetom, Zagreb, 2000.
- PAŽIN, I., *Vjeronauk u školi*, Biblioteka Diacovensia, Đakovo, 2010.
- POPCAK, G., *Ključ za dublju bračnu intimnost*, Verbum, Split, 2012.
- RAFFAUF, E., *Što je ljubav?*, Naklada Slap, Zagreb, 2006.
- QUAY, P., *Kršćansko shvaćanje spolnosti*, Filozofsko- teološki institut Družbe Isusove u Zagrebu, Zagreb, 2008.
- SCHRÖDER, H., *Jugend und Modernisierung, Strukturwandel der Jugendphase und Jugendpassagen auf dem Weg zum Erwachsenein*, Juventa, Weinheim, 1995.
- ŠIMUNOVIĆ, M., *Obitelj u službi odgoja potpunog čovjeka*, Nadbiskupski ordinarijat Đakovo, Đakovo, 1983.
- ŠOLIĆ, P., *Moderni aspekt ljudske spolnosti*, Verbum, Split, 2002.
- ŠOLIĆ, P., *Radost ljubavi: studije i članci*, Crkva u svijetu, Split, 1994.
- VALJAN, V. *Moral spolnosti, braka i obitelji*, Svjetlo riječi, Sarajevo, 2002.
- WEST, C., *Otvoreno o seksualnosti i braku*, Verbum, Split, 2011.
- WEST, Š., *Što je teologija tijela i kako može promijeniti moj život*, Verbum, Split, 2012.
- ZENO, K., *Zašto nije dobro živjeti zajedno prije braka?*, Verbum, Split, 2012.

Zbornici i studije:

- BALOBAN, J., Jesu li brak i obitelj još uvijek vrednote u europskim društvima usprkos alternativnim strujanjima?, u: P. K. Hodžić (ur.), *Humanae vitae za sva vremena- ljudska spolnost življena u velikodušnosti i razboritosti*, Verbum, Zagreb, 2013.
- FUČEK, I., Kako mlade uvjeriti u vjersko-moralne vrijednosti, u: J. Jelenić (ur.), *Mladi u postmodernoj, Kamo ide mladi naraštaj?*, FTI, Zagreb, 2002.
- VULETIĆ, S., PAŽIN, I., Dimenzioniranje spolnosti kroz prizmu personalističke norme za formaciju autentičnoga kršćanskog obiteljskog identiteta, u: P. Aračić, I. Džinić, B. Hlavaček (ur.), *Kršćanski identitet i obitelj*, Biblioteka Diacovensia, Đakovo, 2011.

Članci:

- ARAČIĆ, P., Teškoće u predženidbenom moralu, u: *Bogoslovska smotra* 69 (1999.) 2- 3., str. 425. – 458.
- ČRPIĆ, G., Religijske tendencije srednjoškolske omladine, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* 123 (1995.) 10., str. 471.- 495.

- ĆORIĆ, J., Analiza predbračnih tečajeva u gradu Splitu, u: *Crkva u svijetu* 39 (2004.) 1., str. 40.-61.
- GRBAC, J., Raskorak između crkvenog seksualnog morala i ponašanja mladeži, u: *Bogoslovska smotra* 68 (1998.) 1-2., str. 65.- 82.
- HÖRMAN, K., Ciljevi izjave Persona humana, u: *Bogoslovska smotra* 47 (1977.) 4., str. 377.-391.
- PAŽIN, I., VULETIĆ, S., Moralno-teološke i pastoralno-katehetske odrednice na temelju projekta “Kršćanski identitet i kvaliteta bračnog i obiteljskog života”, u: *Crkva u svijetu* 46 (2018.) 1., str. 31.-58.
- PETRIĆ, P., Istarski maturanti o braku i seksualnom životu, u: *Društvena istraživanja* 6-7 (1993.) 4-5., str. 797. - 813.
- SRAKIĆ, M., Mladi i spolnost, u: *Bogoslovska smotra* 56 (1986.) 3-4., str. 308- 318.
- ŠTULHOFER, A., DOKMANOVIĆ, M., AJDUKOVIĆ, D., BOŽIĆEVIĆ, I., KUFRIN, K., Seksualnost mladih u Hrvatskoj: simboličke i bihevioralne promjene od 1972. do 2005., u: *Pedagogijska istraživanja* 2 (2005.) 2., str. 327.-342.
- TRENC, P., BELUHAN, A., Ispitivanje stavova i aktivnosti u seksualnom životu srednjoškolske omladine u SRH, u: *Glasilo Instituta za zaštitu majke i djece* 17 (1973.) 6., str. 269.-314.

Internetski izvori:

- http://obitelj.hbk.hr/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=21&Itemid=59
(stranica konzultirana 20.5.2019.)
- <http://obitelj.zg-nadbiskupija.hr/clanci/pregled/o-zarucnickim-tecajevima/17>
(stranica konzultirana 25.6. 2019.)
- <https://www.accord.ie/resources/articles/the-family-as-the-foundation-of-society-address-by-cardinal-sean-brady>
(stranica konzultirana 23.6.2019.)
- <https://www.bitno.net/obitelj/mladi-veze-samci/predbracni-seks-maloljetnicki-seks-predbracna-cistoca-emocionalne-opasnosti-cekanje-braka/>
(stranica konzultirana: 24.6.2019.)
- <http://www.glas-slavonije.hr/394796/3/Zrelo-zivjeti-svoju-spolnost>
(stranica konzultirana 24.6.2019.)

<https://www.glas-koncila.hr/predbracni-odnosi-i-katolicki-moral-moze-li-praksa-promijeniti-moralna-nacela/>

(stranica konzultirana: 25.6.2019.)

<https://www.ks.hr/amoris-laetitia--radost-ljubavi-d171~1> (stranica konzultirana 24.6.2019.)

https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/src1.pdf

(stranica konzultirana: 23.6.2019.)

Ostali izvori:

TRUBELJA, M., *Spolno ponašanje adolescenata*, Završni rad, Sveučilište Sjever, Varaždin, 2016.